

הלכות קידוש החודש פרק י"ח (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

סיכום שיעור — הלכות קידוש החודש, פרק י"ח

הקדמה

פרק י"ח הוא ה"סיכום" של הלכות קידוש החודש. פרקים י"א–י"ז למדו את היסודות של החשבון האסטרונומי — כיצד מחשבים אם הלבנה תוכל להיראות. פרק י"ח מוציא את הלכות היוצאות מחשבון זה — מה יוצא מעשית מהחשבון עבור בית הדין.

הלכה א — החשבון הוא חיזוי, לא ערובה

דברי הרמב"ם

"דבר ידוע וברור, שאם יוציא לך החשבון שהירח יראה בלילה — אפשר שיראה אפשר שלא יראה, מפני העבים שהם מכסים אותה, או מפני המקום שיגיע, או שיהיה הר גבוה כנגד רוח מערב לאנשי אותו מקום, כאילו היושב בבקעה, שהירח לא יראה למי שהוא במקום נמוך אפילו היה גדול."

הפשט

אפילו כאשר החשבון מראה שהלבנה אמורה להיראות, עדיין אפשר שלא יראו אותה — בגלל עננים, בגלל מיקום נמוך, או בגלל הר בצד המערבי שחוסם את האופק. החשבון מחשב רק את המציאות האסטרונומית, לא את התנאים המקומיים.

חידושים והסברות

1. "דבר ידוע וברור" — המקור הוא שכל הישר, לא חכמה: הרמב"ם משתמש כאן בלשון "דבר ידוע וברור", שהוא שונה מהפרקים הקודמים שבהם הוא מביא חכמות מחכמי ישראל וחכמי אומות העולם. כאן מדובר בדברים פשוטים שכל אדם שהיה פעם בחוץ בחורף ובקיץ יכול להבין. ה"מקור" לדין זה אינו ספר או מסורה, אלא הוא מובן מאליו.

2. החשבון הוא רק חיזוי: החידוש העיקרי הוא שהחשבון אומר רק שהלבנה יכולה* להיראות (היא נמצאת בשמים), אבל גורמים חיצוניים — עננים, טופוגרפיה — יכולים למנוע את הראייה.

הלכה א (המשך) — מקומות גבוהים, ים ותנאי מזג אוויר

דברי הרמב"ם

"אבל למי שהוא עומד בראש הר גבוה ותלול — אף על פי שהירח קטן, יראה. וכן יראה למי ששוכן על שפת הים, או מי שמהלך בספינה בים הגדול — אפילו שקטן ביותר."

הפשט

מי שעומד על הר גבוה, או ליד הים, או על אוניה בים הגדול — יכול לראות אפילו לבנה קטנה מאוד, כי האופק רחב יותר ויש פחות דברים שחוסמים.

חידושים והסברות

1. ראייה מגמרא פסחים: רב נחמן אמר לאנשים שנוסעים בים, שכאשר הם רואים שהלבנה מלאה, ישרפו חמץ. הגמרא שואלת שצריך לשרוף יום קודם, ועונה שבים רואים את הלבנה יום קודם. זה מאשר את עקרון הרמב"ם שבמים רואים אפילו לבנה קטנה מוקדם יותר מאשר ביבשה.

דברי הרמב"ם (תנאי מזג אוויר)

"בימות הגשמים, אם יהיה יום צח — יראה הירח יותר ממה שיראה בימות החמה... בימות הגשמים יהיה האויר זך הרבה ויראה הרקיע בתואר יתר... שאין שם אבק שיתערב באויר. אבל בימות החמה יהיה האויר כאילו הוא מעושן מפני האבק."

הפשט

ביום חורף בהיר רואים את הלבנה טוב יותר מאשר בקיץ, כי בחורף אין אבק באויר, אבל בקיץ האויר כמו מעושן מאבק.

חידושים והסברות

1. הקשר הגיאוגרפי — מצרים/ארץ ישראל: הרמב"ם גר במצרים, אבל החשבונות נעשו לארץ ישראל, שבה בוודאי יש אבק בקיץ.

2. [סטייה: זיהום מודרני כאנלוגיה ל"אבק" של הרמב"ם — כמו למשל בייג'ינג שבה עשן ממכוניות חוסם את השמים.]

הלכה א (סוף) — קשת הראייה, אורך הראשון והשלכות לבית דין

דברי הרמב"ם

"וכל זמן שתמצא קשת הראייה [ואורך הראשון] בצמצום — יהיה הירח קטן ביותר, ולא יראה אלא במקום גבוה ביותר. ואם תמצא קשת הראייה ואורך הראשון ארוכה ממנה והוסיפו על סוף הקצין שלהם מעלות — יראה הירח גדול, ולפי אורך הקשת ואורך הראשון יגדל ויגלה יותר לכל."

הפשט

כאשר קשת הראייה (הזווית/גובה הלבנה) והאורך הראשון (המרחק של הלבנה מהשמש לפני התיקונים) הם "בצמצום" — בדיוק במינימום — הלבנה תהיה קטנה מאוד ותיראה רק ממקום גבוה מאוד. כאשר הם גדולים יותר, הלבנה תהיה גדולה יותר ותיראה ממקומות רבים יותר.

חידושים והסברות

1. "בצמצום" — שני גורמים פועלים יחד: "בצמצום" פירושו שהמספר קרוב למינימום של ה"קץ" (טווח). למשל, אם אפשר לראות בין 9° ל- 13° , ואתה ב- 9° — זה "בצמצום". ב- 12° זה כבר גדול יותר. זה משפיע על שני דברים: (א) הלבנה קטנה יותר (כי האורך קטן יותר), ו-(ב) היא נמוכה יותר בשמים, כך שאפשר לראות אותה רק ממקום גבוה מאוד.

2. "סוף הקץ" — ביאור: "סוף הקץ" פירושו תחילת הטווח שבו אפשר לראות. כאשר נמצאים בסוף (המינימום), זה בצמצום; כאשר נמצאים יותר פנימה, זה גדול יותר.

דברי הרמב"ם

"לפיכך ראוי לבית דין לשום שני דברים אלו בלבם — זמן הראייה ומקומה."

הפשט

בית הדין צריך לקחת בחשבון שני דברים כאשר הם חוקרים עדים: את זמן הראייה ואת המקום.

חידושים והסברות

1. "זמן הראייה" — שני פירושים: פירוש אחד הוא שזה מתייחס לשאלה אם זה חורף או קיץ — מה שמשפיע על בהירות האויר (כפי שהרמב"ם

1. **המנגנון של הבעיה:** הלבנה לא עוקבת אחרי העיבורים שלנו — היא הולכת כל 1/229 יום. כל חודש מלא דוחף את הלוח חצי יום הרחק מהלבנה האמיתית. אחרי 6 חודשים מלאים כבר מפגרים 3 ימים; אחרי 12 חודשים — 6 ימים. אז כבר יראו את הלבנה בכ"ה-כ"ו לחודש, וזו חפרה.

2. **"ואל תאמר שהדבר הזה דבר שאינו מצוי"** — הרמב"ם מזהיר שזו לא בעיה תיאורטית. במדינות עם עונות גשמים ארוכות והרבה עננים זה יכול באמת לקרות. בחורף — מעונן; בקיץ — מאובק.

3. **הבהרה חשובה:** הרמב"ם לא מתכוון שלא רואים את הלבנה בכלל כל השנה — אלא שלא רואים אותה ברגע הקריטי (בליל כ"ט / ליל ל'). מדובר רק על זמן קצר — חצי שעה טכנית — אבל אם לא רואים אותה באותה חצי שעה, החודש מתעבר. ביחד עם כל המציאויות (מזג אוויר, קשת קיץ וכו') זה מאוד קל ששנה שלמה לא יראו את הלבנה בליל כ"ט/ל'.

הלכה ג (המשך) — קבלה איש מפי איש: מערכת הגיבוי

דברי הרמב"ם

"קבלה שביד החכמים איש מפי איש משה רבינו כך הוא — שבזמן שלא יראה הירח בתחלת החודשים חודש אחר חודש, בית דין קובעין חודש מעובר שלשים יום וחודש חסר מתשעה ועשרים יום... בקביעה ולא בקידוש, שאין מקדשין אלא על הראיה."

הפשט

יש הלכה למשה מסיני שכאשר לא רואים את הלבנה כסדר כמה חודשים, בית הדין מתחיל לקבוע חודשים לפי חשבון — אחד מלא (30 יום) ואחד חסר (29 יום). זה נקרא "קביעה" ולא "קידוש", כי קידוש הוא רק על פי ראייה.

חידושים והסברות

1. **שלוש סיבות מדוע לא רואים את הלבנה: (א) שאי אפשר שיראה —** שקיעת החמה קרובה מדי לשקיעת הלבנה, כך שזה בלתי אפשרי אסטרונומית לראות; (ב) **מפני העננים** — עננים חוסמים; (ג) **שקטן ביותר ולא נתחכם אדם לראותו** — הלבנה קטנה מאוד ואף אחד לא חיפש במיוחד. האחרון הוא בעיה מעשית — בית הדין היה צריך לשלוח אנשים להרים גבוהים לחפש (כפי שמצאנו במסכת ראש השנה על הר "הרועים" שבו היו עומדים ומחפשים את הלבנה). אבל אפילו עם כל המאמצים, יכול לקרות שבמקום שבו בית הדין נמצא, מעונן, ואי אפשר לשלוט בהכל.

2. **מקור ההלכה — הלכה למשה מסיני:** הרמב"ם קורא לזה "קבלה איש מפי איש משה רבינו". זה לא עומד בבירור בגמרא. מה שמוצאים במשניות ובגמרא הם כללים כמו: אף פעם לא עושים פחות מ-4 חודשים מעוברים בשנה, ולא יותר מ-8. הרמב"ם הבין שהטעם לכללים הוא כי הלבנה תבוא מוקדם מדי או מאוחר מדי — אבל שמשתמשים דווקא בחשבון הראיה כדי לתקן את החודשים, זה לא עומד במפורש.

3. **שני היבטים של ההלכה למשה מסיני: (א) משתמשים בחשבון הראיה (לא חשבון המולד שאנו משתמשים בו היום) כדי לדעת מראש מתי אפשר לראות את הלבנה, וכך למנוע שהחודשים יתרחקו מהמציאות; (ב) לאחר שלא רואים, מעבירים חודשים על פי כללים — מלא חסר מלא חסר — לא לפי ראייה אלא לפי חשבון.**

4. **קביעה vs. קידוש — החידוש של חודש חסר בקביעה:** החידוש העיקרי כאן הוא לא לגבי חודש מלא (שזה ברירת המחדל — ממתנים 30 יום), אלא שאפשר גם לעשות חודש חסר דרך קביעה ללא קידוש. כלומר, בית הדין אומר "היום ראש חודש" ללא עדות, שולחים שליחים, עושים סעודה — כל הסדרים של עיבור — אבל לא אומרים "מקודש מקודש".

הלכה ד — מלא אחר מלא, חסר אחר חסר

דברי הרמב"ם

הסביר זה עתה). הפירוש השני הוא ש"זמן הראיה" פירושו כמה זמן יש בין שקיעת החמה לשקיעת הלבנה — החישוב הטכני של מתי אפשר לראות.

2. **"מקומה" — שני פירושים:** פירוש אחד הוא שזה מתייחס למקום הפיזי (גבוה/נמוך, הר/עמק). הפירוש האחר הוא שזה מתייחס לקשת הראיה — כמה גבוה הלבנה מעל האופק.

הלכה ב — בצמצום: מתי בית דין צריך לבדוק יותר

דברי הרמב"ם

"לפיכך, אם נתן החשבון שיראה בצמצום, כגון שהיתה קשת הראיה תשע מעלות וחמשה חלקים, והיה באורך הראשון שלש עשרה מעלות בשוה, ובאו עדים שראו — אם במזרח החמה או שהיה במקום נמוך — חוששין להם ובודקין אותם הרבה. ואם היה במערב השמש או במקום גבוה — ודאי יראה, אם לא היו שם עבים המבדילין."

הפשט

כאשר החשבון מראה שאפשר לראות רק בצמצום (9 מעלות 5 חלקים קשת הראיה עם 13 מעלות אורך ראשון — כמעט המינימום מהטבלה הקודמת), בית דין צריך לחקור את העדים בקפדנות רבה יותר. אבל כאשר החשבון מראה שאפשר לראות בבירור, אין צורך להיות כל כך קפדניים.

חידושים והסברות

1. **השיעור של 9 מעלות 5 חלקים עם 13 מעלות אורך ראשון:** זה המספר הקטן ביותר ברשימה הקודמת — התרחיש הראשון האפשרי שבו בכלל אפשר לראות. במצב כזה בצמצום הסיכויים גדולים יותר שעדים יטעו — אולי ראו ענן במקום הלבנה, או שדמיינו, או שהם רוצים להונות.

2. **"במזרח החמה" או "מקום נמוך"** — אלו תנאים שמקשים עוד יותר על הראייה, ולכן בית דין חשדני יותר. **"במערב השמש" או "מקום גבוה"** — אלו תנאים טובים יותר, ולכן אין צורך לבדוק כל כך חזק, אלא אם היו עננים.

3. **החשבון משמש לא רק לדעת אם אפשר לראות, אלא גם כדי לכוון עד כמה בית דין צריך לחקור ולדרוש מהעדים.** זה שונה מהדין הקודם שבו בית דין "דוחה" עדים שבאים אחרי הזמן — שם כבר יודעים שזה שקר; כאן יודעים שזה יכול להיות אמת, רק צריך לבדוק היטב.

4. **מה אם עדים אומרים שראו את הלבנה גבוה מאוד, מה שלפי החשבון לא יכול להיות?** הרמב"ם לא אומר זאת במפורש, אבל לכאורה ברור שזה שקר.

הלכה ג — מה עושים כאשר לא רואים את הלבנה כסדר

דברי הרמב"ם

"עדים שראו את החודש בזמנו, באו והעידו, וקיבלום בית דין, וקידשו את החודש... אם עברו תשעה ועשרים יום, וליל שלשים לא נראה הירח מן השמים... ולא באו עדים, ועיברו את החודש, ונמצא יום ראש החודש השני יום אחד ושלשים... אם תאמר שכך מעברין חדש זה ועושין אותו שלשים, ומקדשין ראש חדש השלישי יום אחד ושלשים — אפשר שלא יראה הירח בליל שלשים גם בחדש זה, ונמצא מעברין והולכין ועושין חדשים שלשים אחר שלשים כל השנה כלה, ונמצא חדש אחרון [יראה הירח] בליל חמשה ועשרים... אין לך דבר שחוק והפסד יותר מזה."

הפשט

אם לא רואים את הלבנה בליל ל' של חודש אחד, עושים את החודש מלא (30 יום). אבל אם זה קורה ברציפות — כמה חודשים רצופים מלאים — הלוח מתרחק מהלבנה האמיתית, עד שבסופו של דבר יראו את הלבנה כבר בכ"ה או כ"ו לחודש, וזה בושה גדולה למערכת.

חידושים והסברות

"פעמים עושין מלא אחר מלא, או חסר אחר חסר, כמו שראה להם מן החשבון. מתכווין לעולם בחשבונם שאם יראה הירח בחודש הבא, יראה בזמנו או בלילה שלירו, לא שיראה קודם זמנו שהוא שמונה ועשרים."

הפשט

בדרך כלל עושים מלא-חסר-מלא-חסר, אבל לפעמים עושים שני מלאים או שני חסרים ברצף, לפי מה שהחשבון דורש. המטרה היא שכאשר סוף סוף יראו את הלבנה, זה יהיה בזמן הנכון (ליל כ"ט או ליל ל'), לא קודם (ליל כ"ח).

חידושים והסברות

1. מדוע עושים שני חסרים או שני מלאים: שני חסרים — כאשר חיכו יותר מדי בחודשים קודמים (יותר מדי מלאים), צריך "לשלם בחזרה" יומיים. שני מלאים — כאשר חודשים קודמים היו חסרים, צריך להוסיף. זה בדיוק כמו החשבון שלנו היום עם חשוון-כסלו (שניהם חסרים או שניהם מלאים).

2. כאשר עושים חסר — האם זה "תיקון" של חודשים קודמים? לא, לא מתקנים אחרי הבעיה, אלא הרבה לפני כן. לא נותנים לעבור יותר משניים-שלושה חודשים מלאים זה אחר זה. מתחילים לתקן מוקדם יותר, כך שלעולם לא יגיע למצב שבו הלבנה תיראה בכ"ה-כ"ו לחודש.

3. המושג "שחוק" — מה פירושו? ה"שחוק" הוא שהחודשים לא ילכו עם המציאות — שהציבור יראה שהלבנה נראית בזמן שלא מתאים לחודש. הציבור גם יודע משהו מחשבונות, וכאשר הם יראו שזה לא מתאים, זו תהיה בוש. הרמב"ם עצמו אומר זאת פשוט יותר: "למען הסדר הטובה."

4. [סתייה: אם היה אפשר, לעולם לא היינו צריכים להסתכל על הלבנה. למעשה, אם כל האנשים היו חכמים מספיק, לעולם לא היינו צריכים להסתכל על הלבנה, כי החשבון מדויק מאה אחוז. אבל יש דין שצריך ללכת לפי ראייה. זו באמת קושיה — למה צריך בכלל ראייה אם החשבון מושלם? אבל הרמב"ם מדגיש שזה דין התורה שצריך ראייה, והחשבון הוא רק גיבוי.]

5. שתי מטרות של חשבון הראיה: (א) לאשר עדות — כך שכאשר עדים באים, בית הדין יכול לבדוק אם זה מתאים לחשבון; (ב) כאשר לא רואים את הלבנה — לדעת כיצד לעשות את החודשים (מלא/חסר) כך שיתאים למציאות.

הלכה ד (המשך) — חשבונות הראיה ועיבור החודש

דברי הרמב"ם

"חשבונות הראיה אלו שביארנו יתבאר לך ותדע מה שאפשר שייראה ומה שאי אפשר שייראה... ועל זה סומכין ומעברין חודש אחר חודש."

הפשט

החשבונות משמשים לדעת מתי אפשר לראות את הלבנה ומתי לא. כאשר יודעים שלא אפשר לראות, הולכים לפי חשבון ועושים עיבור או חסר בהתאם.

חידושים

1. "אי אפשר שייראה" לא פירושו רק חשבון סתמי, אלא שכאשר לא יכולים לראות את הלבנה, צריך לחשב ידנית כדי לוודא שהחודש הבא הלבנה תבוא בזמן הנכון. המולד לבדו לא מספיק — צריך שאנשים יוכלו באמת לראות את הלבנה.

2. "ועל זה סומכין ומעברין חודש אחר חודש" — לא ממתניים עד שזה הופך למצב חירום, אלא בכל חודש שומרים על זה בראש.

דברי הרמב"ם

"לעולם אין פוחתין מארבעה חדשים המעוברין בשנה ולא מוסיפין על שמונה חדשים המעוברין."

הפשט

לעולם לא פחות מ-4 חודשים מלאים (30 יום) בשנה, ולא יותר מ-8.

חידושים

1. זה עומד במשנה, ויוצא לפי חשבון שהלבנה לא תתרחק יותר משלושה ימים מהדיוק (deviation).

סעודה בעיבור החודש

דברי הרמב"ם (פ)

רק ג'

כאשר מעברים את החודש (עושים מלא), עושים סעודה, אפילו שלא עושים קידוש החודש.

חידושים

1. לא רק כאשר רואים את הלבנה בלילה עושים סעודה, אלא גם כאשר מעברים לפי חשבון עושים סעודת עיבור החודש (פרק ג').

הלכה ה — החידוש הגדול: כיצד להבין את הגמרות על חשבונות בזמן הראיה

דברי הרמב"ם

"וכן זה שמצינו בתלמוד... שבית דין סומכין על החשבון... מפי משה מסיני שהדבר מסור להם ברשות בידם לחסרו ולעברו."

הפשט

כל המקומות בגמרא שבהם רואים שבית דין הולך עם חשבונות (כמו רשימת המשנה של כמה חודשים מלאים/חסרים, או "מעברין את החודש לצורך", או שרבי עשה 9 חודשים חסרים בשנה) — כל זה מדבר כאשר לא ראו את הלבנה, ואז הולכים עם חשבון.

חידושים

1. החידוש העיקרי של הרמב"ם: בגמרא לכאורה נראה שאפשר סתם לעשות מלא/חסר כרצונם. הרמב"ם אומר: זה לא יכול להיות — זה מדבר רק כאשר בית הדין יודע שהלבנה למעשה שם (לפי חשבון), אבל לא ראו אותה. רק אז יש להם "degrees of freedom" לעשות חסר או מלא לפי הצורך.

2. קושיה על הגמרא: איך יכול להיות שרשימה של כמה חודשים מלאים עושים, אם הולכים לפי ראייה? איך יכול להיות "מעברין את החודש מפני הצורך" אם הולכים לפי ראייה? הרמב"ם עונה: כל זה מדבר כאשר לא רואים את הלבנה, ואז הולכים עם חשבון.

3. שיטת רב סעדיה גאון: רב סעדיה גאון אמר שרואים בגמרא שהולכים עם חשבונות — מכאן הסיק שהראייה תמיד הייתה "פייק" (לא אמיתית). הרמב"ם לא מסכים — הוא אומר שראייה אמיתית, אבל הרבה פעמים לא רואים את הלבנה, ואז הולכים עם חשבון. (רב סעדיה גאון אמר זאת נגד הקראים.)

4. "מעברין את החודש לצורך" — משום ירקא ומשום מעשיה: זה אפשר לעשות רק within the degrees of freedom כאשר לא רואים את הלבנה. כאשר חישבו שאפשר לעשות בשני האופנים (חסר או מלא), אז אפשר לבחור לפי הצורך — למשל שיום כיפור לא יחול ביום ראשון, וכדומה.

5. הגבלה חשובה: אם כן ראו את הלבנה ("תחלת היותו נראה... שנתקבץ למש"), אי אפשר להתעלם מזה — אי אפשר לומר שהחודש מלא כאשר כבר ראו.

הלוח שלנו כיום vs. עיבור מפני הצורך

חידושים

זה שהשמש תהיה רחוקה יותר מהלבנה — "לכאורה צריך להיות אותו דבר, אבל צריך לחשוב על זה."

3. **"בראשי ההרים" — הדיוק של הרמב"ם:** כאשר הרמב"ם אומר שלא רואים בארצות מערביות, הוא מוסיף "בראשי ההרים" — צריך להיות בטוחים שהסיבה שלא רואים אינה בגלל שעומדים בעמק, אלא שאפילו בראש ההר (מצפה כוכבים) לא רואים.

הלכה ח — "מכוונות כנגדן" = 35 מעלות צפון

דברי הרמב"ם

"בכל המדינות שהן במזרח ומכוונות... כגון שהיו נטויות לצפון העולם שלשים וחמש מעלות... אבל אם היו נטויות לצפון יותר מזה או פחות, משפטים אחרים יש להם ואינן מכוונות כנגד ארץ ישראל."

הפשט

"מכוונות כנגד ארץ ישראל" פירושו באותו קו רוחב — 35 מעלות צפון מקו המשווה. ארצות שהן גבוהות יותר או נמוכות יותר יש להן כללים אחרים.

חידושים

1. רוב הארצות המיושבות נמצאות בערך בקו רוחב זה — כי גבוה יותר קר ונמוך יותר (קרוב יותר לקו המשווה) חם, והאמצע הוא שבו רוב האנשים גרים.

הלכה ט — "להגדיל תורה ולהאדירה"

דברי הרמב"ם

"דברים אלו שביארנו באור המזרח והמערב אינו אלא להגיד כל משפטי הראיה... להגדיל תורה ולהאדירה. לא שיהיו בני מזרח ובני מערב סומכין על ראיית הירח או תועיל להם כלום. אלא לעולם אין סומכין אלא על קידוש בית דין שבארץ ישראל כמו שבארנו במקומו."

הפשט

כל מה שאמר על מזרח/מערב אינו רלוונטי להלכה — אי אפשר לסמוך על ראיית הירח בארצות אחרות. תמיד סומכים רק על קידוש בית דין שבארץ ישראל. המטרה היא רק "להגדיל תורה ולהאדירה" — להרחיב את הידע.

חידושים

1. **מדוע אי אפשר להשתמש בראייה בארצות מזרחיות כסימן?** אם הרמב"ם אומר שכאשר רואים בארצות מזרחיות יודעים בוודאי שראו בא"י, מדוע יהודי במזרח לא יכול לומר: "אני רואה את הלבנה, כל שכן שבית הדין בא"י ראה אותה, ממילא הם קידשו אותה, ממילא אני יודע שזה ראש חודש?" שישתמש בזה כסימן, לא כסיבה! תשובה: זה לא מספיק כסימן ברור, כי יכולות להיות סיבות אחרות מדוע בית הדין לא קידש (למשל, עדים לא הגיעו, או סיבות אחרות). רואים בפועל ששלחו שליחים להודיע מתי ראש חודש, מה שמוכיח שהיה צורך לשמוע ממש מבית הדין.

2. **חידושו של הרב ראבינוביץ' — מקבילה לסנפיר וקשקשת (חולין):** הלשון "יגדיל תורה ויאדיר" עומדת בגמרא חולין לגבי סימני טהרה של דג. הגמרא אומרת שכל דג עם קשקשת יש לו גם סנפיר (אבל לא להיפך). ממילא להלכה צריך רק לבדוק קשקשת. שואלת הגמרא: מדוע התורה כותבת שני סימנים? עונה: "יגדיל תורה ויאדיר". **התורה לא אומרת רק הלכות איך צריך להתנהג, אלא גם עובדות על עולמו של הקב"ה.** התורה מספרת שדגים כשרים יש להם שני סימנים — זו עובדה על הבריאה, לא הנחיה הלכתית. כך גם הרמב"ם כאן: הוא מספר עובדה על איך ראיית הלבנה פועלת במזרח/מערב — זה חלק מהמדע של עולמו של הקב"ה, אף על פי שאינו רלוונטי להלכה.

3. **תשובה על הדיוק שחשבונות קידוש החודש הם "תורה":** היו אנשים שדייקו מזה שהרמב"ם אומר "להגדיל תורה ולהאדירה" על משפטי הראיה — שזה מוכיח שהחשבונות הם תורה (לא רק חכמה). החזון איש אמר

1. **הלוך שלנו כיום אינו "עיבור מפני הצורך"** — הוא לוח קבוע. הוא כבר מחושב עם דחיות מסוימות שלא יחול בימים מסוימים, אבל זה לא אותו תהליך דינמי שהרמב"ם מתאר.

2. הלוך שלנו אפילו לא בהכרח קפדן שלעולם לא יראו את הלבנה בימים ה"לא נכונים". יש לו סיבות אחרות לכללים שלו.

הלכה ו — "בכל הדברים אלה — בזמן שיש שם בית דין"

דברי הרמב"ם

"בכל הדברים אלה בזמן שיש שם בית דין... אבל [בזמן הזה] אין סומכין אלא על הקביעה שבזה החשבון האמצעי הפשוט בפי כל ישראל."

הפשט

כל הדינים של עשיית מלא/חסר לפי צורך, עיבור מפני הצורך — זה רק כאשר יש בית דין. היום הולכים רק לפי החשבון האמצעי (מולד האמצעי) שהוא פשוט בפי כל ישראל.

חידושים

1. הרמב"ם קורא לזה **"חשבון האמצעי"** — זה אפילו לא המולד האמיתי, אלא **המולד האמצעי** (ממוצע). כלל ישראל לא מתעסק ב"כמה רחוק מהאמיתי" — כל החשבונות של ראייה שלמדנו אינם רלוונטיים.

2. לא צריך לחשוב שאפשר היום עדיין לעשות עיבור החדש על פי הצורך — אי אפשר, כי כבר יש לוח וצריך ללכת לפי החשבון.

3. אפילו אם לפעמים יוצא שהלבנה נמצאת ב"מקום הלא נכון" — הרמב"ם אמר שבגלל זה יש את הדחיות, שלא יהיה רע מדי. אבל "קצת בעיה בזמנים רחוקים יכולה להיות" — וזה לא נוגע לנו כי אין לנו היום בית דין.

הלכה ז — ראיית הירח בארצות אחרות ביחס לארץ ישראל

דברי הרמב"ם

"יתבאר מספרי חשבונות התקופות והגמטריאות שאם יראה הירח בארץ ישראל, יראה בכל מדינות העולם שהם למערב ארץ ישראל ומכוונות כנגדן... ואם יתן החשבון שלא יראה בארץ ישראל, אפשר שיראה במדינות שהן למערב ארץ ישראל... אם יראו במדינות שהן למזרח ארץ ישראל מכוונות כנגדה, הרי ידיעה שהן ראו בארץ ישראל..."

הפשט

הרמב"ם מציב כללים לגבי היחס בין ראיית הלבנה בארץ ישראל ובארצות אחרות:

- **מערב לארץ ישראל:** אם רואים בא"י, רואים מכל שכן בארצות מערביות (באותו קו רוחב). אבל אם רואים במערב, אין זו ראייה שרואים בא"י. אם לא רואים בארצות מערביות אפילו בראשי ההרים, יודעים שלא ראו בא"י.

- **מזרח לארץ ישראל:** אם לא רואים בא"י, לא רואים בארצות מזרחיות. אם כן רואים במזרח, יודעים בוודאי שראו בא"י. אבל אם לא רואים במזרח, אין זו ראייה שלא רואים בא"י.

חידושים והסברות

1. **מדוע הרמב"ם מביא את העניין בכלל?** כל הפרק מדבר על שימוש מעשי בחשבון, וכאן הרמב"ם מביא חשבון שאינו רלוונטי להלכה. אולי הרמב"ם עונה על שאלה מעשית: אדם שגר במצרים, סוריה או ארצות אחרות, עושה את החשבון לפי ארץ ישראל, וזה לא מתאים למה שהוא רואה. הרמב"ם רוצה להסביר את הקשר בין חשבון ארץ ישראל לארצות אחרות.

2. **הסברא מדוע מערב רואה טוב יותר:** כי ככל שהולכים מערבה, השקיעה מגיעה מאוחר יותר. לכן יש יותר אורך (arc of separation) בין שמש ללבנה בשקיעה, מה שמקל לראות את הלבנה. צריך עדיין לבדוק אם החשבון מדויק — מה הקשר בין זה שמאוחר יותר על כדור הארץ לבין

שאינה רלוונטית לקידוש החודש, כי הסיבה האמיתית שלו לכתיבה הייתה **"יגדיל תורה ויאדיר"** — להגדיל ידע תורה כערך בפני עצמו.

5. **רבי חנניא בן עקשיא** — **"רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות"** — **האם זה אותו ענין? לא, זה נפרד:** רבי חנניא מדבר על מצוות — **פעולות למעשה** — שיש יותר מעשים ממה שהשכל לבדו היה מחייב, כדי לתת יותר שכר. זה **להגדיל מצוה**. אבל כאן אצל הרמב"ם זה הפוך: הענין הוא **להגדיל תורה** — כלומר, יש ערך בהבנה **תיאורטית של איך העולם פועל**, אפילו כאשר זה אינו רלוונטי למעשה. חידושו של הרמב"ם הוא שהענין של **הבנה** גדול יותר מהמצווה עצמה — **"להגדיל תורה ויאדיר"** פירושו כאן חכמה, לא מעשה.

6. **היסוד:** יש **מצווה להסתכל בערך הבא (קו הרוחב)**, כי זה **מציאות** — להבין את בריאתו של הקב"ה — לא רק הלכה משפטית. זהו הסיום של פרק י"ח של הלכות קידוש החודש.

שלאחר שהרמב"ם כתב זאת בספר, זה נעשה תורה — אף על פי שהרמב"ם אומר במפורש שהוא הסתמך על מקורות לא-יהודיים (אבל הוא אומר שזה אמת, הוא מדבר על המציאות, לא על הגוי). **תירוצו של הרב ראבינוביץ':** הדיוק אינו חזק, כי "יגדיל תורה ויאדיר" בחולין גם לא על הלכה — סנפיר אינו רלוונטי להלכה, אלא זו עובדה שהתורה מספרת. כך גם כאן — "תורה" לא בהכרח פירושה הלכה, אלא שהתורה (במובן הרחב) מכילה גם עובדות על העולם, ולדעת זאת הוא "להגדיל תורה".

4. **הפרדוקס בשיטת הרמב"ם:** מצד אחד, הרמב"ם מצומצם להלכה — הוא לא כותב את כל התיאוריות של אסטרונומיה, אלא רק כמה שרלוונטי לחשבון הראיה. בזמן הזה החשבונות בוודאי אינם רלוונטיים למעשה. מצד שני, הרמב"ם אמר בבירור בתחילת פרק י"א שהוא כותב זאת למי ש"לבו נוטה לדעת החכמות" — מי שמתעניין להבין מה בית הדין חשב. זה אומר שזה **מצד החכמה שבו**. בחשבון של מזרח ומערב (שרלוונטי גם חוץ לארץ ישראל) הרמב"ם **התפרץ מגבולות מה שנחזק להלכה**. הוא מביא חכמה

תמלול מלא

הלכות קידוש החודש, פרק י"ח — דיני השימוש בחשבון

הקדמה: פרק י"ח כסיכום של הפרקים הקודמים

רבתי, אנו לומדים את התורה הקדושה, והתורה היא ספר הנקרא משנה תורה, שמרכז את כל התורה, כדי שנוכל להחזיק אותה בראש בבירור, כי זו היא שלימות הנפש של יהודי שיהיה לו את כל התורה בראשו. בספר זה יש ארבעה עשר ספרים, אחד מהם נקרא ספר זמנים, שבו נמצאים כל הענינים של המצוות התלויות בזמן, וגם מצוות עשיית הזמן, שזו מצוות קידוש החודש, שאומרת לנו כמה השעה, איזה יום היום.

ובהלכות קידוש החודש יש את ההתחלה שלומדת הלכות כיצד קידוש החודש עובד, בית הדין, העדים, הכלים. ומלבד זה למדנו שלפני שבית הדין יושב, וגם אחרי שבאו עדים, צריכים הם לדעת את החשבון שמנבא על פי חשבון, על פי אסטרונומיה, מתי הלבנה הולכת לבוא. ולפי זה יודעים אם העדים יכולים לראות, כמו שאתה אומר בדיוק. ולכן למדנו לכבוד זה את כל ששת שבעת הפרקים עד עכשיו מפרק י"א עד פרק י"ז, שהרמב"ם אמר לנו את סודות הרעיון הבסיסי של החשבון, כיצד זה עובד, כיצד אפשר לדעת אם הלבנה תוכל להיראות הלילה.

ועכשיו בפרק זה נלמד מה עושים עם החשבון, מהן ההלכות היוצאות לנו מחשבון זה. בעצם, זה סיכום של כל מה שלמדנו עד עכשיו. י"ז כבר היה סיכום, אבל כאן זו כבר ההלכה שיוצאת מכל הדברים האלה.

הלכה א: "דבר ידוע וברור" — התנאים המציאותיים של ראית הלבנה

לשון הרמב"ם: "דבר ידוע וברור"

אומר הרמב"ם, **"דבר ידוע וברור"**. זה משמעו אחרת מהדברים שאמר עד עכשיו שהם דברים הידועים מחכמים. אבל עכשיו הוא הולך לומר דברים, שכאשר הוא יכול לשמוע כשהוא תופס, כן, כל אחד יודע זאת. אומר הוא, **"דבר ידוע וברור"**, זה ברור.

"שאם יוציא לך החשבון שהירח יראה בלילה", כי מה שהוא אומר עכשיו, ההלכה אינה דברים העומדים בחשבון, זה רק שכל הישר שיוצא מזה. אין צורך לדעת לא מספרי חכמי ישראל, לא מחכמי אומות העולם. אלו דברים פשוטים שכל אחד שהיה פעם ברחוב בחורף, בקיץ, יודע את ההבדלים. או שזה כאילו, הוא רוצה, הרמב"ם יש לו ענין שעכשיו יהיה מקור. מהו המקור לזה? זה "ידוע וברור".

החשבון הוא רק חיזוי — עננים וטופוגרפיה יכולים למנוע את הראייה

"דבר ידוע וברור, שאם יוציא לך החשבון שהירח יראה בלילה", שאם מכל החשבונות שלמדנו בפרקים הקודמים, יצא שבליילה יראו את הלבנה, עדיין אפשר שיראה אפשר שלא יראה, עדיין אפשר שלא יראה, אף על

פי שלפי החשבון זה נכון, משמעו שהלבנה נמצאת בשמים, אבל מסיבות אחרות אולי לא תראה אותה.

מה? או מפני העבים שהם מכסים אותה, היא מכוסה בעננים, או מפני המקום שיגיע, או המקום שבו האדם נמצא. זה עמק המוקף בהרים, והוא לא יכול לראות מעבר להרים, או שהוא לא יכול לראות את הצד השני של ההר. הוא לא יכול לראות כשהלבנה נמוכה, כי הוא חסום.

או שיהיה הר גבוה כנגד רוח מערב לאנשי אותו מקום, אפילו אם הוא לא לגמרי עמק, אבל יש בצד המערבי של המקום שבו האנשים גרים הר גדול, והם לא יכולים לראות את הצד השני של ההר, ואם הלבנה נמצאת מאוד רחוק בצד המערבי הוא לא יכול לראות אותה.

כאילו היושב בבקעה. הוא אומר כאן, אפילו אדם אומר, אני לא גר בעמק, אני רואה, אה, אותו הר מפריע לך מלראות למה. **שהירח לא יראה למי שהוא במקום נמוך, אפילו היה גדול.** מקום נמוך, אפילו אם הלבנה תהיה לבנה גדולה, לא יוכלו לראות.

מקומות גבוהים וים — היכן אפשר לראות אפילו לבנה קטנה

אבל למי שהוא עומד בראש הר גבוה ותלול, מי שגר על הר גבוה וחד, אף על פי שהירח יראה, יוכל כן לראות. כלומר, אף על פי שהירח קטן ויושב, אם אתה עומד על הר גבוה, ויראה, יוכל כן לראות. אפילו כשהוא קטן מאוד, זה אכן חידוש. להיפך, אם מי שנמצא גבוה על ההר, יכול הוא לפעמים לראות את הלבנה אולי בחשבונות מדויקים יותר, או אפילו אם היה מצומצם לפי החשבון. למה? כי הוא עומד, כמו שאתה עומד, על הר גבוה, ושם יש פחות מעכבים. יכול אפילו להיות שהאופק שלו נמוך יותר אם הוא עומד על הר גבוה.

אותו דבר, וכן יראה, אפשר לראות בבירור, למי ששוכן על שפת הים, מי שנמצא ליד המים, כי אז הוא חשוף לשטח ריק גדול, או מי שנמצא על המים, מי שמהלך בספינה בים הגדול, מי שמפליג בים גדול, אז אפילו שקטן ביותר, אפילו אם הלבנה עדיין קטנה מאוד, אבל מאחר שיש אופק רחב יותר שאפשר לראות, אפשר לראות את כל השמים, אפשר לראות את הירח. טוב מאוד.

ראיה מגמרא פסחים — בים רואים את הלבנה מוקדם יותר

הוא מביא מהרב רבינוביץ', כתוב בגמרא בפסחים שרב... איך קראו לו? רב נחמן אמר לאנשים שהולכים בים שהם לא יודעים בדיוק היכן הלבנה, הם לא יודעים שבית הדין קידש את החודש. אמר להם, אם הם רואים שהלבנה מלאה, שישרפו את החמץ. שואלת הגמרא, מה זה אומר? הרי צריך לשרוף את החמץ יום קודם? אומרת הגמרא, כן, אבל בים רואים את הלבנה יום קודם. נראה שהגמרא כבר דיברה על זה, שבמים רואים אפילו לבנה קטנה

כאשר קשת הראיה ארוכה יותר
"ואם תמצא קשת הראיה ואורך הראשון ארוכה ממנה" — אבל אם קשת הראיה עם אורך הראשון, המרחק של השמש והלבנה כלפי המזלות, אורך יותר, **"והוסיפו על סוף הקצין שלהם מעלות"** — ויש יותר מעלות ביניהם, לא שתי מעלות, נניח כמה מעלות יש ביניהם. כן, סוף הקץ פירושו, נראה לי, אומרים שההתחלה, למשל, אומרים בין עשר מעלות, אמרו בין תשע לשלוש עשרה, נניח, אפשר לראות אותה. אז אם זה בדיוק בתשע, תראה אותה בצמצום. אם זה כבר בשנים עשרה, היא כבר עומדת גדולה יותר. היא כבר גבוהה יותר בשמים, היא גדולה יותר. כן. אז **"יראה הירח גדול"** — יוכלו כן לראות את הלבנה הגדולה יותר. **"ולפי אורך הקשת ואורך הראשון יגדל ויגלה יותר לכל"** — זה יהפוך מאחד לשני. ככל שהקשת ואורך הראשון גדולים יותר, תהיה הלבנה גדולה יותר, ואוטומטית גם יהיה קל יותר לראות לשטחים יותר בעולם.

הלכה ד: בית הדין צריך לקחת בחשבון זמן הראיה ומקומה

בית הדין צריך לדעת מה לשאול את העדים

אומר הרמב"ם, **"לפיכך"**, פעם אתה מבין שזה כך, **"ראוי לבית דין לשום שני דברים אלו בלבם"** — בית הדין שצריך להחליט מתי הם הולכים לצפות לעדים, כיצד לחקור את העדים היטב, צריך לקחת את שני הדברים בחשבון. הם צריכים לדעת **"זמן הראיה"**, מתי הזמן שאפשר לראות, **"ומקומה"**, והמקום, זה פירושו עם חשבונות קשת הראיה. ואז הם יודעים מה לשאול את העדים.

מה שואלים? מה שואלים תמיד את העדים? **"באיזה מקום ראיתם?"** — היכן ראיתם את הלבנה? יש כמו שהגמרא אומרת, שואלים את העדים, **"ראיתם?"** — האם ראיתם אותה במזרח או במערב?

דיון: מה פירושו "זמן הראיה"?

כן, לא ברור לי מה פירושו הרמב"ם כאן **"זמן הראיה"** ו"קשת הראיה". הוא מפרש **"זמן הראיה"** פירושו אם זה החורף או הקיץ, שלמדנו עכשיו שבקיץ יהיה פחות בהיר ובחורף יותר בהיר. אבל חשבתי ש"זמן הראיה" פירושו פשוט כמה זמן

הלכה א (המשך) — ראוי לבית דין לשום שני דברים אלו בלבם

אומר הרמב"ם, לפיכך, פעם אתה מבין שזה כך, **ראוי לבית דין לשום שני דברים אלו בלבם**. בית הדין שצריך להחליט מתי הם הולכים לצפות לעדים, כיצד לחקור את העדים היטב, צריך לקחת את שני הדברים בחשבון. הם צריכים לדעת **זמן הראיה**, מתי הזמן שאפשר לראות, **ומקומה**, והמקום, זה פירושו עם חשבונות קשת הראיה. ואז הם יודעים מה לשאול את העדים. מה שואלים? **שואלין את העדים, באיזה מקום ראיתם?** היכן ראיתם את הלבנה? יש שהגמרא אומרת, שואלים את העד ראיתם, אתם ראיתם אותה במזרח או במערב.

כן, לא ברור לי מה פירושו הרמב"ם, זמן הראיה וקשת הראיה. הוא מפרש, זמן הראיה פירושו אם זה החורף או הקיץ, שלמדנו עכשיו שבקיץ יהיה פחות בהיר ובחורף יותר בהיר. אבל חשבתי שזמן הראיה פירושו פשוט כמה זמן אחרי השקיעה אפשר לראות אותה לפי החשבון של קשת הראיה. ומקומה, זה גם קשת הראיה, כמה גבוה, איזה מקום צריך להיות, כמה גבוה בשמש צריך להיות, באופן צריך להיות הלבנה, שזה גם בעצם קשת הראיה או אורך הראיה, שניהם שהם יכולים בערך לומר את הדברים. אני לא בטוח מה העברי פירושו.

על כל פנים, צריך לדעת את... הרמב"ם מדגיש, צריך לדעת את שני הדברים, לפני כן צריך להבין יותר בבירור מה פירושו שני הדברים. כן, אבל יש משהו... כתוב במשנה, כן, או שואלים את העד באיזה מקום ראיתם. זה מה שזה אומר.

הלכה ב — בצמצום: מתי בית דין צריך לבדוק יותר

לפיכך, אומר הרמב"ם, לפיכך, **ויתן החשבון**, החשבון אומר, החשבון הולך לתת את המסקנה **שיראה בצמצום**, שאם יראו יראו רק משהו בצמצום.

מאוד. אבל נראה שזה קצת מוקדם יותר מאשר ביבשה. אז זה פשוט על תנאי השטח, שיכול להיות חסום.

הלכה ב: חורף וקיץ — בהירות האוויר

בחורף האוויר בהיר יותר

אחר כך יש עוד סיבות נוספות, מזג האוויר. הרמב"ם, **בימות הגשמים** חורף, זה כך: **אם יהיה יום צח**, אם זה יום חורפי בהיר, זה לא יום מעונן, **יראה הירח יותר ממה שיראה בימות החמה**, יוכלו לראות את הלבנה טוב יותר, אפילו לבנה קטנה יותר יוכלו לראות שלא היו רואים בקיץ.

למה? אומר הרמב"ם, **בימות הגשמים, אם יהיה צח**, אם זה לא יום מעונן, **יהיה האוויר זך הרבה**, האוויר הרבה יותר בהיר, **ויראה הרקיע בתואר יתר**, ואת הלבנה יראו, את השמים יראו **בטהרתו**, בטוהר.

בקיץ יש אבק באוויר

למה? מה הבעיה עם הקיץ? אומר הוא, כי בחורף אין שם אבק שיתערב באוויר, אין אבק שמתערב באוויר. אבל **בימות החמה, יהיה האוויר כאילו הוא מעושן מפני האבק**. בקיץ לעיתים קרובות, זה נראה במקומות שבהם הרמב"ם גר, המקומות המדבריים הערביים, יש הרבה מאוד סופות של חול, וסופות החול עושות כמו כשיש עשן, כמו עשן שגורם לכך שלא יוכלו לראות את הלבנה. מה שאין כן בחורף, כשאין אבק, וזה יום יפה, יוכלו לראות. אבל **בימות החמה** לא יוכלו לראות את הירח הקטן, לא יוכלו לראות לבנה קטנה.

הקשר הגיאוגרפי וזיהום מודרני

זה אני רק חושב, הרמב"ם גר במצרים, ואני מאמין שכל החשבונות הם על ארץ ישראל, ושם בוודאי יש את האבק בקיץ. כמו היום יש עוד על זיהום, יש ערים מסוימות, כמו למשל בייג'ין כל כך מזוהמת מכל העשן של מכונות וכדומה. לא יכולים לראות.

הלכה ג: קשת הראיה ואורך הראשון — גודל הלבנה

כאשר קשת הראיה בצמצום

אומר הרמב"ם, וממילא, כן, עבדין ביתא חמה כבר למדנו. ממילא זה כך, אומר הרמב"ם, וזכור מה שלמדנו קודם, **וכל זמן**, יוצאת נפקא מינה, **וכל זמן שתמצא קשת הראיה**, כל הזמן שאפשר לראות את קשת הראיה, שבפרק י"ז הרמב"ם הסביר מהי קשת הראיה, הקו שבו אפשר לראות שהלבנה והשמש הם... לא, קשת הראיה היא, קשת פירושו ממש הקשת, הזווית העגולה, שבין שם לשם אפשר לראות את הלבנה. במילים אחרות, גובה הלבנה, שגם למדנו כמה זמן יש בין שקיעת החמה לשקיעת הלבנה. זו קשת הראיה.

"או מהלך הראשון", שזה החשבון של כמה רחוקה הלבנה מהשמש לפני שמוסיפים את כל התיקונים שלמדנו בפרקים הקודמים. וזכור אתה שהרמב"ם אמר, כדי לדעת את קץ הראיה, באיזו מהקשתות, מעלות, יוכלו לראות את הלבנה, צריך לדעת את שני החשבונות, כי שניהם נוגעים לדעת את הלבנה, גם הזמן וגם המרחק של הלבנה מהשמש.

אומר הרמב"ם, כל זמן שאת שני הדברים תראה שהם **"בצמצום"**, הרמב"ם הולך לתת מיד דוגמה לצמצום. כלומר, זה מספר קטן, אפשר לראות את הלבנה היום רק בין עשר מעלות לאחת עשרה מעלות, למשל. בין שני הקצוות יש רק כמות קטנה של מקום, זה צמצום, בדיוק. אז **"יהיה הירח קטן ביותר"**, יראו לבנה קטנה מאוד. יוצא שהלבנה תהיה קטנה מאוד, כי זה רק ה... למשל, כשאורך הראיה טוב יותר, אורך משמעו שהלבנה רחוקה יותר מהשמש, זה כבר גדול יותר. אם זה קטן יותר, זה עדיין קטן יותר. אותו דבר לגבי קשת הראיה, יוצא רק תקופה קטנה שאפשר לראות אותה, היא עדיין לא נעשתה גדולה יותר כשהיא עולה. אז כשהיא קטנה, אז יראו אותה רק **"במקום גבוה ביותר"**, יראו אותה רק במקום גבוה מאוד. למה? כי ממקום חסום היא נמוכה מדי לראות, צריך לעמוד על מקום גבוה כדי לראות בכלל את הלבנה. אז זה שני דברים, גם היא קטנה יותר כי האורך קטן יותר, וגם נמוכה יותר, אז אפשר לראות אותה רק ממקום גבוה מאוד.

שלישם, וליל שלשים לא נראה הירח מן השמים. למה לא יכולים לראות אותו? או מן השמים יש לו להראות, או לפי החשבון, או מן השמים כסוהו עבים. אז בית דין בודק, כאשר בית דין מצפים לו כל יום שלשים, כל שלושים יום מחכה בית דין לעדים, כמו שביארנו. אבל מה קורה ולא באו עדים? ועיברו את החודש, עשו שהחודש יהיה חודש מעובר, שהיום השלושים עדיין היה חלק מהחודש הקודם. ונמצא יום ראש החודש השני יום אחד ושלשים, כמו שביארנו. כמו שלמדו, שאם אין עדים, למה מעברים את החודש, ואין שאלה שזה ביום השלושים. אז מה קורה כך? עומד עכשיו מזה, ותחלה למנות תשעה ועשרים יום ראש חדש השני. אחרי ראש חודש, כלומר אחרי שלושים ואחד יום, חודש ב', התחילו לחכות לחודש ג' הולכים להחזיק עכשיו. אפשר לומר כך. אבל הרמב"ם קורא לזה ראש חודש שני, כי זה ראש החודש השני שבית הדין עשה בזה. והלאה, היום השלושים מזה, לא נראה הירח. לא ראו את הלבנה. אז לכאורה היו צריכים שוב לעבר את החודש. ואומר הרמב"ם, לא בא עיבור. אבל יש בעיה. אם תאמר שכך מעברין חדש זה ועושין אותו שלשים, שהחודש עושים גם שיהיה חודש מלא, ומקדשין ראש חדש השלישי יום אחד ושלשים, ואומר הרמב"ם, יש בעיה.

אפשר שלא יראה הירח בליל שלשים גם בחדש זה. יכול להיות שבסוף החודש השלישי לא יוכלו עוד לראות את הלבנה בליל שלשים. ונמצא מעברין והולכין ועושין חדשים שלשים אחר שלשים כל השנה כלה. יכול להיות שיש סיבות אחרות למה אנשים לא רואים את הלבנה כל הזמן, ויעשו כל הזמן חודשים מלאים. ונמצא חדש אחרון, מה שיקרה הוא, שסוף סוף כאשר, נניח, יהיה מזג אויר טוב יותר, אני לא יודע מה, יוכלו כן לראות את הלבנה, יראו כבר את הלבנה בליל חמשה ועשרים. למה? כי אנחנו כבר נדחקנו כאן עם שלושה ימים. כשאתה חושב שזה עשרים וחמישה זה כבר בעצם... מה זה אומר שזה עשרים וחמישה? כי כך עשו החכמים את החודש. אבל בעצם, לפי הלבנה כבר כמה ימים בתוך החודש שכבר היו יכולים לראות את הלבנה. בליל עשרים וחמישה יוכלו כבר לראות, או בליל עשרים ושישה יוכלו כבר לראות את הלבנה, וזה יעשה שזה זלזול גדול. אין לך דבר שחוק והפסד יותר מזה, זה יבטל את כל עבודת החכמים. אנשים יאמרו שהחכמים לא יודעים על מה הם מדברים, הרי אתה רואה שכשהם חושבים שזה עוד כ"ה לחודש יש כבר לבנה.

למה זו בעיה אמיתית

וזה פשוט, כי הלבנה לא עוקבת אחרי העיבורים שלנו. הלבנה הולכת כל עשרים ותשעה וחצי יום, כן? אז אחרי שניים שלושה חודשים באה הלבנה יום קודם, אם עיברת כמה חודשים. יכול להיות אפילו עשרים וחמישה, חמישה ימים, כי אם יש לך שישה חודשים שלמים, תעשה, או שנים עשר חודשים שלמים, אתה כבר שישה ימים אחורה. אתה יכול כבר להיות בכ"ו או כ"ה, תראה את הלבנה. כי השלושה ארבעה חודשים, נניח, שעשו מלאים, לא היה בגלל הלבנה. לא יכול לבוא רק כי לא ראו אותה. לא באו עדים כי זה מעונן, כי כדומה, כי זה קיץ. ואמר הרמב"ם, ואל תאמר, יחשוב אדם שהדבר הזה לא קורה, למה שאדאג לדברים שיכולים לקרות לפעמים? ואומר הרמב"ם, לא, ואל תאמר שהדבר הזה דבר שאינו מצוי הוא שלא יראה הירח בכל השנה, שלא יראו את הלבנה שנה שלמה. ואמר הוא, לא, לדבר קרוב יראה, זה דבר שיכול לקרות. ופעמים רבות מתראה, רואים, זה קורה הרבה פעמים, כיוצא בו, זה קורה או דברים דומים, במדינות שזמן הגשמים שם ארוך ועבים רבים, מדינות שבהן תמיד מעונן, שבהן תמיד ערפילי, יש הרבה עננות, לא רואים את הלבנה חודשים ארוכים שלמים. יכול להיות שבחורף לא יראו כי זה מעונן, ובקיץ לא יוכלו לראות כי זה מאובק.

לא, צריך לזכור. כן, צריך גם לזכור שזה לא רק זה, לא כל פעם יכולים לראות את זה, אפילו אם זה כבר ליל שלושים יום, לפעמים לפי החשבון לא יכולים לראות את זה, באמת לא יכולים לראות. יכול להיות שצריך רק שיהיה חודש אחד הבעיה, חודש אחד הבעיה, חודש אחד הבעיה. יוצא ששנה שלמה לא ראו את הלבנה בליל כ"ט, בליל ל', כי ברגע שרואים את זה אחר

כגון, והוא מסביר, כגון שהיתה קשת הראיה תשע מעלות וחמשה חלקים, והיה באורך הראשון שלש עשרה מעלות בשה, ובאו עדים שראו. וזה כמעט ההפרש של ארבע מעלות? לא, לא, זה לא אומר רק זה, זה אומר שזה המספר הקטן ביותר של מעלות כמעט שאפשר למצוא ברשימה הקודמת. זה הראשון לראות ברשימה הקודמת. זה המספר הקטן ביותר. יכול להיות שיוכלו לראות את הלבנה. אם אורך ראשון הוא בדיוק שלוש עשרה, וקשת הראיה היא בדיוק תשע, או קצת יותר מתשע, כי פחות מתשע לא יכולים לראות אותה, תשע וחמישה חלקים, אז הפירוש אולי זה כבר שייך, אולי אבל בצמצום, יש יותר סיכויים שהעדים יגידו שקר. במקרה כזה הדיינים יחקרו יותר את העדים והם ישאלו.

זה כך, זה תלוי גם היכן הוא נמצא, אם במזרח החמה או שהיה במקום נמוך, זה זמן הראיה מקודם. אם זה זמן הראיה במזרח החמה, אז בית הדין באמת סקפטיים, כי הסיכויים קטנים. או שהעדים גם גרו במקום נמוך, אז חוששין להם ובודקין אותם הרבה, כי יש מציאות כזו, נראה שלפעמים אפשר לראות, אבל בית הדין צריך לחקור היטב את העדים האם הם לא דימו, האם הם לא ראו איזה ענן במקום, או האם הם לא רוצים לרמות.

ואם היה במערב השמש או במקום גבוה יותר, אז ודאי יראה, אז לא צריכים הדיינים להיות כל כך קפדניים עם העדים, כי הם בוודאי יראו אם לא היו שם עבים המבדילין, אם לא היו שם... אלא אם כן הייתה איזו סיבה, היו עננים, אז אכן הם לא ראו, אבל אם הכל בסדר, צריך לראות אותה.

סיכום הלכה א-ב: הנקודה הבסיסית

עד כאן ההלכה הראשונה שהרמב"ם אמר בפרק זה. כלומר, הנקודה הבסיסית היא שני דברים. קודם כל, כל מה שלמדנו עד עכשיו באמת אפשר רק לומר "אפשר", כי זה אמר לנו שהלבנה נמצאת שם תיאורטית בשמים, אבל כדי לראות תלוי גם בכך שיהיה בהיר, שיהיו במקום הנכון. ממילא, כל מה שלמדנו הוא רק "אפשר", וממילא, עוד... זה כאילו, קודם כל, אל תאבד תקווה אם אתה לא רואה את הלבנה, זה מעונן, או שאתה נמוך מדי וכדומה.

תרגום לעברית

שנית, הוא הוסיף לנו חידוש מעניין, אולי זה פשוט, אבל כביכול הוא הוסיף, שצריך לחשב לפי קשת הראיה המדויקת ואורך הראשון שלמדנו קודם, צריך לדעת כמה חזק לחקור את העדים. לא רק כי אם זה באופן מצומצם יותר, צריך לדעת, כמו שאומרים, יכול להיות שראו את זה, אבל צריך לוודא. הרמב"ם אומר לא אם העדים אומרים שראו את הלבנה גבוה מאוד. שלא יכול להיות שזה קיים, יודעים כבר שזה שקר. הרמב"ם לא אומר את זה, אבל לכאורה גם זה יוצא ברור. אולי זה פשוט מה שלמדנו קודם, אבל את זה אומר הרמב"ם באופן שיכול להיות, שיבדקו אותם היטב ויראו.

קודם היה לנו עוד כשבית הדין מייאש את העדים כדי שיתבלבלו, אם הם באים כבר אחרי הזמן. זה לא מייאש, יודעים שזה יצא טוב. אם באים עדים עם מולד החמה, בית הדין ישלח אותם מיד, שיוכלו לנצל את העכשיו.

בואו נלמד עוד דבר אחד שיוצא מאותו יסוד. מאחר שלמדנו שכל החשבון אומר רק שאפשר לראות את הלבנה בשמים, אבל כאן בעולם הזה יש עוד מניעות שגורמות שלא יוכלו לראות את הלבנה. ממילא הולך הרמב"ם לומר חידוש מעניין מאוד או הלכה שיוצאת מהעובדה הזו.

הלכה ג — אם לא נראה הירח במשך כמה חודשים

כן, ואמר הרמב"ם כך: **עדים שראו את החודש בזמנו**, המראו את החודש בזמנו, כשהיה המולד, כשבפעם הראשונה ראו את הלבנה, **באו והעידו, וקיבלום בית דין, וקידשו את החודש זה הראשון**. חודש ראשון. הם קידשו את החודש החדש שאנחנו מדברים עליו, כן? כן, הם קידשו את החודש שמדברים עליו. **אם עברו תשעה ועשרים יום**, כבר היה ראש חודש, ואחר כך התחיל חודש חדש. מה נספרו תשעה ועשרים יום? כלומר **בליל ל'**, נכון? היה רק עשרים ותשעה. כבר היה ראש חודש היום השלושים של החודש הקודם. החודש הקודם היה חודש חסר. עברו עוד עשרים ותשעה ימים, ועכשיו אנחנו לא יודעים אם החודש יהיה חסר או מלא. מסתכלים ליל

החדש בני הצורך. כתובים דברים כאלה, כתובה משנה שלא עושים, ישראל הולך להביא לא קודם, שלא עושים אף פעם פחות מארבעה חודשים עיבורים בשנה, ולא שמונה, כן, כן, לא עושים אף פעם יותר משמונה, פחות מארבעה או יותר משמונה חודשים. יש כללים כאלה שרואים במשניות ובמקורות, כללים כאלה שמחשבים איזה חשבון. אבל לא כתוב ברור הדבר שמחשבים מתי יראו את הלבנה, ולפי זה עושים בטוח שזה לא יקרה אף פעם.

הרמב"ם הבין כך מהגמרא שזה חייב להיות כך כי זה עוקב אחרי פורים, והגמרא אומרת כן שזו הסיבה למה לא יכולים לעשות יותר משמונה חודשים עיבורים בשנה או פחות מארבעה, כי הלבנה תבוא מוקדם מדי או מאוחר מדי. אבל הגמרא לא כותבת שמשתמשים בחשבון שהרמב"ם למד את כל הדבר, לא כתוב ברור. אבל הרמב"ם אמר שזה חייב להיות שזה מתכוון לזה, ולכאורה אותה הלכה למשה מסיני גם, כך זה היום שלא היה, עושים עם חשבון. אבל כאן זה לא ממש שהולכים עם חשבון. כן, כאן עושים את זה עם הליכה מסוימת שזה מתקן. משתמשים על הראייה משתמשים לפעמים בחשבון. בזמן האחרון גם בא.

שני היבטים של ההלכה למשה מסיני

אבל אומר טוב מאוד, שפעם אחת משה רבינו נתן לנו את ההלכה שכשאין ראייה יש חשבון, אמרתי לכאורה כבר את ההלכה למשה מסיני. יש שני דברים שמשתמשים כאן. כלומר, גם משתמשים, מספר אחד, משתמשים שעושים את חשבון הראייה, לא החשבון שאנחנו משתמשים, רואה? חשבון הראייה אומר לנו מראש מתי יכולים לראות את הלבנה, וכך נדע שזה לא יגיע לעשרים הימים הראשונים. וגם, אחר כך מעברים חודשים על פי כללים, כלומר לא לפי הראייה, אלא לפי חשבון של אחד חסר ואחד מלא, לפי איך שיוצא. כלומר, משתדלים לעשות התאמה.

דברי הרמב"ם

אומר הרמב"ם, כן, "אלא הקבלה שביד החכמים איש מפי איש עד משה רבינו כך היא, שבזמן שלא יראה הירח בתחלת החדשים, חודש אחר חודש", אם עוברים כמה חודשים שלא ראו את הלבנה. הרמב"ם לא אומר ברור כמה חודשים, כי אין כלל ברור, זה תלוי בחשבון. אז, "בית דין קובעין חודש מעובר שלשים יום, וחודש חסר מתשעה ועשרים יום". מתחילים לעשות הכל בסדר. כלומר, אחרי שעברו כמה חודשים שהיו מלאים, מתחילים לעשות חסר ומלא. "וכן מחשבין וקובעין חודש מעובר וחודש חסר".

קביעה vs. קידוש – החידוש של חודש חסר בקביעה

וכך עושים הלאה, "בקביעה", החכמים קובעים, "ולא בקידוש, שאין מקדשין אלא על הראיה". לא אומרים את המילה "מקודש מקודש", כי המילה "מקודש" היא רק כשבאה עדות, אבל החכמים אומרים שהחודש קבעו אותו. שולחים את השליחים, לא קוראים לזה "מקודש", אלא קוראים לזה "קביעות". זה לא שונה ממה שלמדנו קודם, שכל חודש מעובר לא מקדשים, רק קובעים. הוא אומר רק חידוש. כן, בדיוק.

אבל כאן אומר הרמב"ם חידוש, שאפשר לעשות את אותו דבר, לעשות חודש חסר בקביעה ולא בקידוש. כי אם אנחנו יודעים, זה הרי החידוש העיקרי כאן, כי חודש מלא, אני עושה בבירור מחזל. הרמב"ם אומר שבדיוק כמו שאתה רואה שם שאפשר לעשות קביעות, לא קידוש, וזה עושה סעודה, מה שעושים מכריזים, כמו שאתה אומר, כן, שולחים שליחים, אומרים לעולם שהיום... הרמב"ם אומר בסוף שעושים סעודה, עושים את כל הסדר של עיבור. את אותו דבר יעשו כשעושים דווקא חודש חסר. בית הדין לא מקדשים, הם אומרים, "רבותי, היום הוא ראש חודש".

דיון: מתי עושים חודש חסר – האם זה "תיקון" של חודשים קודמים?

מעניין, כי כשעושים חודש חסר, בעצם אומרים שעכשיו זה באמת מלא, אלא שהחודשים הקודמים, אחד מהם היה טעות.

לא, זה לא באמת. שוב, אבל הבעיה היא, כי כשזה יקרה, כשיראו את הלבנה בכ"ה, ידעו שהחודשים הקודמים... אבל לא יכולים לחזור לעשות כלום

כך, אחר כך יכולים לראות את זה תמיד. אבל אתה זוכר שמדברים רק על כמה שעות, על חצי שעה באמת טכנית, אבל מדברים על יום אחד. ולא, ברגע שלא רואים את זה באותה חצי שעה, נעשה החודש מעובר לכאורה. ממילא, זה מאוד קל, אומר הרמב"ם, כשמחשבים את כל המציאויות, יהיה מאוד קל שתהיה שנה שלמה שאף פעם לא ראו את הלבנה. מתי? בליל כ"ט. זה הרמב"ם מסביר. שאין אנו עומדים ברם, אומר הרמב"ם, הוא לא מתכוון לומר שלא ראו את הלבנה במשך כל השנה. זה באמת דבר נדיר. אלא מה? אני אומר שלא ראו את זה אז כשזה חשוב, שרואים את זה באמצע.

הלכה ב (המשך) – קבלה איש מפי איש: מה עושים כשלא רואים את הלבנה

שלא ברגע שלא רואים את זה באותה חצי שעה, נעשה החודש מלא לכאורה. ממילא, זה מאוד קל, אומר הרמב"ם, לחשב את כל המציאויות, יהיה מאוד קל שתהיה שנה שלמה שאף פעם לא ראו את הלבנה. מתי? בליל חוטיף. זה הרמב"ם מסביר. בליל... "שאין אנו עומדים", כן? אומר הרמב"ם, הוא לא מתכוון לומר שלא ראו את הלבנה במשך כל השנה. זה באמת דבר נדיר. אלא מה? אני אומר שלא ראו את זה אז. כלומר, שרואים את זה באמצע החודש, שלום עליכם, לא עוזר לי. אבל אז כשצריך לראות אותו, בתחילת החודשים, כשרוצים לעשות על פי ראייה, לא רואים אותו. "ואין אנו אומרים ואחר כך ביום", שאחר כך רואים אותו. אבל הרמב"ם מתכוון לומר שזה דבר שקורה לעתים קרובות, שלא יראו אותו בימים שהכי חשוב לראות. היום האחד, היום האחד תחילת כל חודש.

למה לא רואים את הלבנה – שלוש סיבות

למה לא יראו? "פעמים לא יראה מפני שאי אפשר שיראה", או כי לא אפשר, כמו שאתה אומר, כי שקיעת החמה קורית מאוחר, קרוב לשקיעת הלבנה או אחרי שקיעת הלבנה. לא אחרי, אבל... "וחדשים שאפשר שיראה בהם", או חודשים שלפי החישובים היו יכולים כן לראות, אלא שיש סיבות אחרות, "לא יראה" בגלל העננות, "או מפני שקטן ביותר", או שזו לבנה קטנה מאוד, "ולא נתחכם אדם לראותו", אדם לא עומד ומחפש אותה.

נכון, טוב מאוד, זה קטן מאוד. יש לך עוד בעיה. כלומר, לפי החשבון, זה הרבה פעמים יכול להיות שזה קטן מאוד. פשוט, בעצם, בית הדין היה צריך לחשב את זה, לשלוח אדם שיעמוד על הר גבוה, הוא ילך לראות, כי זו הדרך היחידה שתראה את הלבנה החודש. מי שמתחיל לחפש, יודע שצריך לשים אדם שילך לחפש, כי זה קטן מאוד. לפעמים יוצא שזה גדול מאוד, כולם יכולים לראות אותו. אבל הרבה פעמים יוצא שזה קטן מאוד, אז אם יתחכמו יראו אותו. אבל יכול להיות שאף אחד בדיוק לא הלך לחפש, ויכולה להיות שנה שלמה שלא רואים שום לבנה.

נדמה לי שבמסכת ראש השנה כתוב שהיה הר שהיו עומדים שם ומסתכלים. הרועים, לא? יש הר שנקרא הרועים, שהסתכלו שם לראות את הלבנה. מילא, סתם, בית הדין, אם היו יודעים את החשבון, היו באמת שולחים מישהו לחפש. בדיוק בעיר שבה בית הדין גרים היה מעונן. אתה חושב שזה לא דבר שאפשר לשלוט על הכל.

אומר הרמב"ם, אלא, נו, מה עושים עם זה? יש בעיה גדולה. אם יצא שיראו את הלבנה החדשה כשלפי החישובים שלנו זה עוד סוף החודש, ועוד בכ"ה-כ"ו לחודש, סוף שנה, אחרי כמה חודשים, תהיה בעיה גדולה. אומר הרמב"ם, אלא, לכאורה יש בעיה. צריך להתקדש על פי ראייה. אה, אתה אומר, למדנו קודם שיש חשבון. מדברים עכשיו על הזמן שעושים על פי חשבון, סתם חשבון. אלא? אלא?

המקור של ההלכה – הלכה למשה מסיני

אומר הרמב"ם, הלשון לזה היא כך: קבלה שביד החכמים, איש מפי איש מפי משה רבינו, כך הוא. יש קבלה ביד החכמים, איש מפי איש מפי משה רבינו, זה אומר הלכה למשה מסיני, כך הוא. זה מעניין, לא כתוב ברור בגמרא החידוש של הרמב"ם, כתוב במסכתא, כתוב במקומות שמעברים את

לראות כי זה לא נראה, אבל העולם יודע. אז צריך להתחשב בזה, אחד לומר העולם לא יודע, העולם יודע כן, מחר הם ידעו, שלושה חודשים או כך השחקן הוא שהעולם לא ידע שהחכמים הם כן חכמים והם יחשבו שפועל ה' לא הביטו, שהחכמים לא יודעים את החשבונות? בגלל זה... השחקן הוא שהחודשים לא ילכו עם המציאות, שזה עושה אחרת. השחקן הוא באמת כבר קודם, אלא שהעולם ירגיש בזה רק מאוחר יותר.

שתי סיבות למה צריך את חשבון הראיה

כן, אומר הרמב"ם, ואין יודעים מתי הלבנה, אם כך יוצא שגם לגבי זה צריך לדעת את חשבון הראיה, לא רק שיוצא שיש עוד סיבה למה צריך לדעת את חשבון הראיה. אחת, זה חוקק להיות העדים, ושניים, הוא שאם אין לבנה, שילכו לפי החשבון ויעשו

הלכה ט: חשבונות הראיה כדי לדעת מתי אפשר שייראה ומתי אי אפשר

דובר 1:

אומר הרמב"ם, "חשבונות הראיה אלו שביארנו יתבאר לך ותדע מה שאפשר שייראה ומה שאי אפשר שייראה". עם כל החשבונות האלה שהרמב"ם חישב בהלכות קידוש החודש, תדע מתי אפשר לראות את הלבנה, אז תחכה, ומתי לא אפשר בכל מקרה, אז תעשה עיבור או חסר לפני כן, כדי שיצא החודש הבא. אז תעשה לפי החשבון, "ועל זה סומכין ומעברין חודש אחר חודש".

ביאור: "אי אפשר שייראה" — מחשבים ידנית כדי שהחודש הבא יצא נכון

דובר 2:

לא, מה שהוא אומר "אי אפשר שייראה" פירושו שעכשיו מדברים שצריך לחשב עכשיו מה אנחנו עושים את העיבורים הידניים כאילו, לא לפי הלבנה. לפי מה אנחנו עושים את זה? אנחנו מוודאים שבחודש הבא הלבנה תבוא בזמן הנכון. אין יודעים מתי הלבנה תבוא? צריך ללמוד את החשבונות. לא מספיק המולד, צריך שאנשים יוכלו באמת לראות, אם זה אפשרי, את הלבנה בזמן הנכון. "ועל זה סומכין ומעברין חודש אחר חודש". כלומר, לא ממתנים עד שיהיה מצב חירום, כמו שנאמר אחרי שנה שלמה, אלא בכל חודש שומרים על זה בראש.

הלכה ט (המשך): עיבור רצוף — מלא אחר מלא, חסר אחר חסר

דובר 1:

הוא מתכוון לומר, או שמעברים כל חודש, אומר הרמב"ם, עושים עיבור רצוף, "או עושין חודש חסר אחר חסר". כלומר, הרמב"ם אמר, אם לא יודעים, עושים אחד מלא אחד חסר, זה נורמלי. אבל אם יודעים שלא יצא בחודש הבא הלבנה נכון, עושים או שני מלאים בבת אחת, או שני חסרים בבת אחת, כדי שתהיה נכונה הלבנה בחודשים הבאים.

אומר הרמב"ם, "לעולם אין פותחין מארבעה חדשים המעוברין בשנה, ולא מוסיפין על שמונה חדשים המעוברין". לעולם לא פחות מארבעה חודשים שיש להם שלושים יום מלאים, ולא יותר משמונה. כי אז, זה יצא החשבון, זה כתוב במשנה, וזה יצא החשבון שהלבנה תבוא בשלושה ימים של פסיפות.

הלכה ט (המשך): סעודת עיבור החודש

דובר 1:

אומר הרמב"ם, למדתי קודם שעושים סעודת מצווה כשעדים באים. אומר הרמב"ם, וגם לעבור חדשים אלו... כשמעברים, לא כשבאים יש סעודה, והעדים יהיו לאכול. יש דבר שנקרא סעודת עיבור, שעושים כשעושים חודש שלם. לא עושים קידוש החודש, עושים משהו אחר במקום עושים סעודה. אבל חודש עיבור כשעושים אדר נוסף.

דובר 2:

לא, לא, לא, כשמעברים את החודשים. כשעושים שלושים, יש חודש מעובר בשנה מעוברת. וחודש מעובר כשיש שלושים יום.

דובר 1:

למפרע, לומר שהחודש הקודם לא היה זה. מתקנים את זה עכשיו. אבל אני אומר עכשיו כשמתקנים את זה, בעצם כבר כן החודש מלא.

לא, לא, לא, למה לא עומד מה שאתה אומר? לא מתקנים את זה אחרי הבעיה, מתקנים את זה הרבה לפני. לא נותנים לעבור יותר משני חודשים, נניח, שמעוברים אחד אחרי השני. או שלושה, תלוי, כן, לפי הענין. אני אומר, נניח שלושה חודשים שכבר היו מעוברים. אומרים אנחנו שהחודש כבר באמת, זה כבר באמת ראש חודש. חסר. כן, אנחנו אומרים... אמרתי, זה באמת לא חודש מהחודש הבא, כי מתברר שה... לא יכול להיות כל כך הרבה חודשים שלא ראו את הלבנה, זה לא מקודש, אנחנו אומרים רק.

הלכה ג (המשך) — מלא אחר מלא, חסר אחר חסר

אומר הרמב"ם, פעמים עושין מלא אחר מלא, או חסר אחר חסר, כמו שראה להם מן החשבון. מה פירוש הדבר? מה שאמר הרמב"ם עכשיו, שאם לא היו רואים את הלבנה כמה חודשים, מתחילים פשוט ללכת אחד אחד על הסדר, כמו שאנו עושים בעיקרון, עושים מלא חסר מלא חסר. זהו האופן הרגיל, אבל לפעמים יוצא שצריך לעשות שני חודשים מלאים ברצף, או שני חודשים חסרים. כמו שאנו עושים, כמו שהחשבון שלנו עושה חסר. חשוון כסלו, כך או כך. נכון? למה? כי יוצא לפי החשבון, שאתה צריך שני ימים. או להיפך, חסרים לנו שני ימים, מורידים אותם.

זה אמר הרמב"ם עכשיו, שכאשר אין רואים את הלבנה עושים אחד מלא אחד חסר. זה לא גזירת הכתוב, שעושים אחד מלא אחד חסר. זה נורמלי, כי פחות או יותר חודש הוא 29 יום וחצי, יוצא כל חודש שני פעם. אבל לפעמים כבר הלבנה הלכה להתעכב, או לפעמים נאמר החודש האחרון חיכו יותר מדי זמן, כבר יש שני חודשים לספור, עושים שני חסרים בבת אחת. אבל מתי עושים מלא אחר מלא? אם כמה חודשים היו חודשים חסרים. כי חוששים שיהיה מאוחר מדי, וצריך אחר כך לעשות שלושים ושלושה יום. אבל זה קורה פחות בדרך כלל, כי הרמב"ם אמר שהסיבה שלא ראו היא בגלל סיבות אחרות. בסדר, הכל יכול לקרות.

המסרה: שהלבנה תיראה בזמן הנכון

בסדר, אומר הרמב"ם הלאה, פעמים... כן. אומר הרמב"ם, מתכוונין לעולם בחשבונם, מחשבים תמיד עם החשבון שאם יראה הירח בחודש הבא, יראה בזמנו או בלילה שלירו, לא שיראה קודם זמנו שהוא ליל שמונה ועשרים. טוב מאוד. יכול להיות... כן, טוב מאוד. אלו שני הלילות שזה נורמלי שיראו את הלבנה, אבל לעולם לא לפני כן. נכון? כן, אומר הרמב"ם, "בחשבונות הראיה".

דיון: המושג "שחוק" — מה פירושו?

הרמב"ם לא אמר את המילים שזה יהיה... המילה היא שזה יהיה בזיון לבית הדין? הוא לא אומר. הוא אומר שזה שחוק. שחוק פירושו שזה שחוק על בית הדין? או שזה מילה שאנחנו פתאום נמצא עצמנו בחודש מבולבל? הרמב"ם אומר דבר פשוט, למען הסדר הטובה. גם זו המילה שחוק. שחוק בהפסד. אני לא יודע שצריך להגיע לזה. יש דברים כאלה שכתובים, אבל צריך להגיע לזה.

צריך להבין דבר פשוט, הרמב"ם כל הזמן רוצים לאזן את שני הדברים. באמת, הייתי חושב כך, כאילו אם משהו יודע באמת בבירור את החשבון, היה יכול ללכת תמיד על פי חשבון. אנחנו לא עושים את זה, כי אנחנו הולכים עם חשבון הראיה בכלל, אנחנו לא הולכים עם חשבון הראיה, אנחנו הולכים עם חשבון המולד בכלל, זה חשבון אחר לגמרי. אבל תיאורטית, זה קצת... באמת מה שאנחנו רוצים ללכת זה עם הלבנה. עכשיו, ודאי, כדי לראות את הלבנה צריך לראות אותה, אבל בעצם, הרמב"ם באמת אני חושב שאם כל האנשים היו חכמים, היה אפשר לעולם לא להסתכל על הלבנה, כי אנחנו מאמינים בחשבון, והחשבון הוא מאה אחוז מדויק. אלא מה? יש דין שצריך ללכת עם הראיה.

באמת זו הקושיא, למה צריך ללכת עם אותה ראייה בכלל? אבל הרמב"ם אומר שממילא, לא יכול להיות שבית הדין יודע, אני מתכוון שזה העיקר פרשת שחוק, בית הדין יודע שהיום כבר הגיעה הלבנה, העולם לא הולך

על פי ראייה. אבל על כל פנים, רואים בגמרא שיש דבר כזה שאפשר, מכיוון שלא יצא היום הלא נכון וכן הלאה, אפשר לעבר את החודש.

שואל השואל, אומר הרמב"ם, זה לא אומר שאפשר לעשות את זה כשרואים את הלבנה אחרת. כל זה מדבר, כשמעברים לפי החשבון, ואותן אחד מלא ואחד חסר, אז אפשר להחליט איזה חודש יהיה מלא או חסר. בין לעבר חודש אחר חודש או לחסר. חישבו את החשבון שאפשר לעשות בשני האופנים. העיקר הוא שלא יצא שפעם אחת יראו את הלבנה כבר ביום העשרים וחמישה, אבל אפשר לחשב את זה כמה חודשים לפני כן במדויק, ואם יוצא סיבה אחרת למשל שיום כיפור לא יחול ביום ראשון, כדומה, אפשר לחשב את זה מתי יהיה חודש מלא ומתי יהיה חסר.

הלוח שלנו כיום vs. עיבור מפני הצורך

דובר 1:

וכך עובד באמת הלוח שלנו כיום. הלוח שלנו כיום הוא לא לפי הצורך. כלומר, יכול להיות בגלל זה עשו את זה, אבל הלוח שלנו כיום אין בו ההלכות, אפילו לא ברור שהלוח שלנו כיום מקפיד שלעולם לא יראו את הלבנה בימים הלא נכונים. הלוח שלנו כיום יש לו סיבות אחרות. הלוח שלנו כיום הוא לא עיבור מפני הצורך, הלוח שלנו כיום הוא לוח קבוע. כבר מחושבים דברים מסוימים שלא יפול בימים הלא נכונים. הכניסו את זה ממש להלכה שלא יקרה. הכניסו דבר מסוים, אבל זו לא ההלכה שלומדים עכשיו.

בסופו של דבר הוא שזה כתוב בגמרא, שבזמן הראיה אפשר לעשות מפני הצורך דברים, זה אפשר לעשות רק within ה-degrees of freedom שיש אחרי שלא רואים את הלבנה, וצריך לעשות ידנית.

הלכה יא (המשך): אבל בעת שייראה הירח בזמנו — אי אפשר לא לדחות ולא לעבר

דובר 1:

אומר הרמב"ם, אבל בעת שייראה הירח בזמנו שהיא תחלת היותו שהיא מה פירוש שייראה הירח בזמנו? כשהלבנה מתחילה להתקיים, נראה, סליחה, שתחלת היותו נראה, הפעם הראשונה שהוא נראה, אחר שנתקבץ עם השמש, אחרי שהשמש מאירה עליו.

דובר 2:

לא, נתקבץ עם השמש זה המולד, נכון? ראיית הירח זה הפעם הראשונה שאפשר לראות אותו אחרי הקיבוץ.

דובר 1:

אחרי שהוא מתקדש לעולם. אי אפשר לא לדחות ולא לעבר, אם לא ראו אותו בבירור, אז לא אפשר להתעלם ולומר שהחודש מלא. נכון.

דיון: מה פירוש "תחלת היותו נראה"?

דובר 2:

למה הוא אומר כאן שזה הפירוש ראייה?

דובר 1:

אין לי מושג. אני לא יודע, זה נזכר כאן, זה דברים פשוטים. משהו מתכוונים לזה? אני לא יודע מה. מבין?

דובר 2:

כן, שכחתי. הראיה היא... אולי מתכוון לומר שראו אותה ממש בפעם הראשונה? כלומר לא שראו אותה מחר, אז זו לא הבעיה?

דובר 1:

אני לא יודע בבירור מה הוא מתכוון. אני לא יודע. או אולי מתכוון לומר שהחשבון שכתוב בגמרא לא הולך עם הקיבוץ, זה הולך עם הראיה? אבל לא שום, משהו רוצים כאן לומר. בכל מקרה, אומר הרמב"ם, בכל הדברים מסתבר, שכל הדברים האלה שאנו מדברים כאן, שאפשר לעשות לפעמים כך חסר או לפעמים ידה תורה...

כשמעברים את החודש, הרמב"ם אמר בפרק ג' שלא עושים קידוש, מה שלא עושים קידוש אלא קידוש שמים, אבל עושים כן סעודה. ודאי נדרש בארוכה, מתי עושים את הסעודה. אומר הרמב"ם, לא רק עושים את הסעודה אז כשרואים את הלבנה בלילה הראשון, אלא גם כשמעברים לפי הסעודה. על חשבון עושים גם סעודת עיבור חודש כמו בפרק שלישי. ואם לא עושים קביעה. בליל כ"ט לפעמים צריך לעשות גם את זה, למ"ד.

הלכה י: החידוש הגדול — איך להבין את הגמרות על חשבונות בזמן הראיה

דובר 1:

אומר הרמב"ם, וכל. עכשיו, יוצא, אומר הרמב"ם דבר נכון. יש הרמב"ם אמר כללים איך אפשר לעשות מעובר או חסר, לא לפי הראיה, אלא לפי חשבון. עכשיו אומר הרמב"ם, עכשיו תבין משהו שכתוב בגמרא, והרמב"ם עושה את זה כמו גבולה.

בגמרא רואים שיש דברים שאפשר לעשות עיבור, זו הגמרא שמדברת במשנה שאומרת בערכין, שעושים, יש רשימה של כמה חודשים עיבור עושים. אתה יודע, יש רשימה? הולכים עם הלבנה. איך יכול להיות שיש רשימה? אחר כך רואים שיש דבר מעברין את החודש מפני הצורך. איך יכול להיות? הולכים עם הראיה.

עונה הרמב"ם, כל זה מדבר על המעשה שלי, על מה שאני אומר שחודשים שלא רואים את הלבנה, הולכים עם חשבון ולא עם הראיה. זה החידוש של הרמב"ם. הרמב"ם לא עמד, בגמרא כתוב לכאורה שאפשר תמיד לעשות סתם כשרוצים מלא חסר.

אומר הרמב"ם, עכשיו לא יכול להיות. זה מדבר רק על אופן שבית הדין יודע שהלבנה היא בעצם שם, לכבוד זה עושים את זה.

הלכה י: לשון הרמב"ם

דובר 1:

זה שאנו מוצאים בתלמוד, בגמרא, דברים שמראים שבית דין סומכין על החשבון, ומשם אנו למדין מפי משה מסיני שהדבר מסור להם והרשות בידם לחסרו ולעברו, שלבית הדין יש הרשות לעבר את החודש או לחסר אותו. וכן זה שכתוב בגמרא, במשנה, שחיסר רבי תשעה חדשים בשנה, שרבי עשה תשעה חודשים בשנה שיהיו חודשים חסרים, וכן כל כיוצא בזה.

על כך, במשנה כתוב שלא עושים יותר. צריך לתמוה, איך בא ... אנחנו יודעים שיש ראייה באותם זמנים. אומר הוא, הכל על עיקר זה בנוי, אם בזמן שלא נראה החודש בזמנו, רוצים אנו לחשב את החשבון. אז לא צריך תמיד לעשות מלא, אפשר לעשות חסר ומלא לפי הצורך, לפי החשבון. וזה גם הרמב"ם שלו לאנשים אחרים.

מחלוקת רב סעדיה גאון ורב חסדאי גאון

דובר 1:

רב סעדיה גאון אמר שרואים בגמרא שהולכים עם חשבונות. אמר רב סעדיה גאון, רואה אתה שהראיה תמיד הייתה מזויפת. אמר רב חסדאי גאון את החידוש נגד רבי מאיר וכן הלאה, גם נגד הרמב"ם אומר שזה היה נגד הקראים. טען רב סעדיה גאון שתמיד היו נותנים עם החשבונות. והיו לו ראיות שהגמרא רואה את החשבונות. וזו קושיא איומה, מה באים חשבונות? מה פירוש מקדשין על פי ראייה?

אומר הרמב"ם, לא, אני אגיד לך, כי גם מקדשין על פי ראייה, הרבה פעמים לא רואים את הלבנה הפחד או כך. ואז צריך ללכת עם החשבון.

הלכה יא: מעברין את החודש לצורך — רק בזמן שלא נראה החודש

דובר 1:

אומר הרמב"ם, וכן זה שאמרו חכמים שמעברין את החודש לצורך, שאם יש צורך אפשר לעבר את החודש, לעשות ארוך יותר את החודש. למשל, משום ירקא ומשום מעשיה, שלמדנו כשהרמב"ם החזיק שזה הטעם של לא ידוע ראש, אבל הרמב"ם אמר שזה לא הטעם, כי זה לא מדבר בזמן שמקדש

מאוחרת יותר, יוצא שיש יותר אורך בין השמש והלבנה, שהיא עוד קצת מאוחרת יותר. יוצא שככל שיש יותר מרווח, אפשר לראות יותר. אז את הלבנה אפשר לראות יותר במערב, אז מכל שכן מארץ ישראל. כך היא לכאורה הסברה הפשוטה... איני יודע אם זה לא נכון מה שאני אומר, אני רק אומר סברא, צריך לבדוק בחשבון אם זה יוצא כך. כי צריך להבין מה הקשר בין מה שארוך יותר, מה שמאוחר יותר על פני כדור הארץ, לבין מה שיהיה רחוק יותר השמש מהלבנה. לכאורה צריך להיות אותו דבר, אבל צריך לחשוב על זה, מבין אתה מה שאני אומר?

בכל מקרה, אבל, אומר הרמב"ם, "ואם יתן החשבון שלא יראה בארץ ישראל, אפשר שיראה במדינות שהן למערב ארץ ישראל". מאחר שככל שיותר מערבה רואים טוב יותר, אז יכול להיות שלא ראו בארץ ישראל, אבל אפשר לראות אותו בצד מערב של ארץ ישראל. "לפיכך אם יראה הירח במדינה שהיא למערב ארץ ישראל, אין בזה ראייה שנראה הירח בארץ ישראל. אבל אם לא יראה הירח בראשי ההרים במדינות המערביות המכוונות כנגד ארץ ישראל, בידוע שלא נראה בארץ ישראל". אם רואים כן, אין זו ראייה שלא רואים, כי יכול להיות שרואים שם ולא בארץ ישראל. אבל אם לא רואים, זאת אומרת אי אפשר לראות, ולכן הוא מוסיף "בראשי ההרים", כי אתה יכול שלא לראות כי אתה בעמק. לא, טפס למעלה על המצפה בראש ההר, ושם אתה לא רואה, אתה יודע שבארץ ישראל לא ראו. לכאורה הוא מתכוון כאן לגבי החשבון בעיקר, אבל גם הראייה. נכון, יפה מאוד.

עכשיו, מה עם צד המזרח של ארץ ישראל? "וכן אם לא יראה הירח בארץ ישראל, בידוע שלא יראה בכל מדינות העולם שהן למזרח ארץ ישראל ומכוונות כנגדה". זאת אומרת, במזרח יוצא תמיד קצת יותר קצר אורך הראייה, קשת הראייה. יוצא שאם אי אפשר לראות אותו, אז כל שכן שבמקום שהוא עוד יותר קצר אי אפשר לראות אותו. אבל אם רואים אותו כן, אז עדיין אין זו ראייה. "אפשר שיראה במדינות המזרחיות", אולי בארץ ישראל עדיין מספיק מערבי כדי שיוכלו לראות אותו, מה שאין כן בדרום, איני יודע, בארצות מזרח רחוקות יותר, בסין, שלא יוכלו לראות כי זה עוד יותר מזרחי. "לפיכך אם יראו במדינות שהן למזרח ארץ ישראל מכוונות כנגדה, הרי ידיעה שהן ראו בארץ ישראל. ואם לא יראו במדינות המזרחיות, אין בזה ראייה, שאפשר שיראו בארץ ישראל."

למה מביא הרמב"ם את העניין בכלל?

אחת, שלפי החשבון שיודעים בדיוק היכן הלבנה צריכה להיות, יבדקו את העדים שצריכים להתאים לפי זה. ושנית, שיש דבר גדול וחשוב אולי אפילו, שהרבה פעמים קורה שלא רואים את הלבנה כמה חודשים, ואז בעצם הולכים עם חשבון הראייה, פחות או יותר.

עכשיו הולך הרמב"ם לומר דבר שלישי, שאינו נוגע בהלכה. איני יודע בבירור מה הוא רוצה, למה הוא רוצה, למה בכלל הוא סיפר את זה, למה זה נכנס בנושא, כמה זה עוזר. הנושא של הפרק הוא כביכול, מה עוזר לנו החשבון? הוא אומר לנו הרמב"ם עוד איזה חשבון שלא עוזר. איני יודע בדיוק מה הוא רוצה, אבל הוא אומר דבר מעניין. אולי סתם חשב הרמב"ם שמי שלמד עד עכשיו ישאל את השאלה. איני יודע למה, אבל בואו נלמד מה אני אומר. אני יכול לומר שהחודש מדברים על הדבר המעשי בארץ. יש עוד נושא. נניח, הנושא שהוא הולך לדבר הוא שכל החשבונות שלמדנו עכשיו הם בארץ ישראל. עכשיו, אנחנו לא גרים בארץ ישראל. אז מעניין לדעת, אדם מסתכל, אולי זו בעצם השאלה שהרמב"ם עונה כאן. אדם גר במצרים, או הוא גר בסוריה, או הוא גר ב והוא מסתכל על הלבנה, והוא עשה את כל החשבון של הרמב"ם, והוא לא רואה את הלבנה, או הוא רואה כן במקום שזה לא. בקיצור, לא מסתדר לו הכל לפי מה שלמדנו עכשיו, שהכל לפי החשבון של ארץ ישראל. אז רוצה אדם לראות איך זה עובד. מספר הרמב"ם איך זה עובד. אני חושב שלא למדת טוב, אף אחד לא למד את זה טוב, וזה פשוט, הרמב"ם אמר בבירור שהחשבון הוא רק על ארץ ישראל. הוא רוצה להסביר איך עובד הקשר של ארץ ישראל עם שאר המקומות.

אולי מתכוון לומר שכאשר תחלת היותו נראה פשט שזה כבר בעצם נולד קודם לכן, ממילא אי אפשר לדחות אותו.

דובר 2:

לא, תחלת היותו נראה הוא זמן תחלת ראייה כפשוטו.

הלכה יב: בזמנים אלו — אין סומכין אלא על הקביעה בזה החשבון האמצעי

דובר 1:

אומר הרמב"ם, **בכל הדברים אלה בזמן שיש שם בית דין, וסומכין על הראייה**. כשיש בית דין, ועושים את החודש לפי העדים שזה הזמן. אז אפשר לעשות לפעמים אחד מלא אחד חסר וכו'. או שני מלאים, שני חסרים, נכון? אבל אין בית דין, נכון? ממילא, "ואין סומכין אלא על הקביעה בזה החשבון האמצעי הפשוט בפי כל ישראל". בזמנים אלו אין סומכים אלא על קביעות החשבון לפי השיטה שהוא קורא לה חשבון האמצעי, שנעשה פשוט בפי כל ישראל, שאנו מחשבים לפי המולד האמצעי.

וזכור, זה אפילו לא הולך עם הראייה, זה הולך עם המולד האמצעי, זה אפילו לא המולד האמיתי, אבל כלל ישראל לא משנה כמה רחוק מהאמיתי, כל הדברים האלה שלמדנו. אבל זה החשבון שאנו עושים תמיד, אחד מלא אחד חסר, חוץ מחשוון כסלו, שאפשר לעשות לפי חשבון גם כך, **כמו שביארנו בהלכות אלו** כבר למדנו בפרקים הקודמים, ואז לא נוגע כל הדברים האלה שלמדנו עכשיו.

נקודת העיקר של הרמב"ם: אי אפשר היום לעשות עיבור מפני הצורך

דובר 1:

"כל הדברים האלו" פירושו בעצם כל החשבון, אבל אני מתכוון שזה בעיקר זה, שלא יחשבו שאפשר היום עדיין לעשות עיבור החודש על פי הצורך. אי אפשר, כי כבר יש לוח וצריך ללכת לפי החשבון. יכול להיות, אני חושב שזה הוא אומר, שאפילו אם לפעמים יצא כן שהלבנה היא במקום הלא נכון, וזה עושה דברים מסוימים. הרמב"ם אמר שבגלל זה יש את הדחיות, שלא יהיה מוקדם מדי, אבל קצת מוקדם בזמנים רחוקים יכול להיות, וזה לא נוגע לנו כי אין לנו היום בית דין, ואנו הולכים לפי לוח, ויום טוב.

מעבר: הלכה יג — הרמב"ם ממשיך לדבר שלישי

דובר 1:

תרגום לעברית

אומר הרמב"ם הלאה. עד עכשיו למדנו שתי הלכות שיוצאות מהחשבון. אחת, שלפי החשבון שיודעים בדיוק היכן הלבנה צריכה להיות, יבדקו את העדים לפי זה. ושנית, שיש דבר גדול וחשוב אולי אפילו, שהרבה פעמים קורה שלא רואים את הלבנה כמה חודשים, ואז בעצם הולכים עם חשבון הראייה, פחות או יותר. עכשיו הולך הרמב"ם לומר דבר שלישי, שאינו נוגע להלכה, איני יודע בבירור מה הוא רוצה ולמה הוא...

הלכה יז — הכללים של מזרח ומערב

דברי הרמב"ם

"יתבאר מספרי חשבונות התקופות והגמטריאות, שאם יראה הירח בארץ ישראל, יראה בכל מדינות העולם שהם למערב ארץ ישראל ומכוונות כנגדן."

יוכלו לראות גם בכל שאר הארצות שהן בצד מערב של ארץ ישראל. כן, זאת אומרת, אם החשבון מספר שצריך להיות. "וכן מכוונות" דהיינו בין צפון ודרום, כן? זאת אומרת באותו קו רוחב של ארץ ישראל. זאת אומרת, אם אפשר לראות את הירח, זאת אומרת החשבון אומר שבארץ ישראל רואים אותו, אז מכל שכן שרואים אותו במדינה שהיא עוד יותר מערבית מארץ ישראל.

מהי הסברה? הסברה היא לדעתי פשוטה, כי כל אחד יודע שככל שהולכים יותר מערבה, השקיעה מגיעה מאוחר יותר, נכון? יוצא, אם השקיעה

ראיה שלא. כן? בכל מקרה, שואלת הגמרא, אם כך למה כתוב בתורה שני סימנים? הרי תמיד צריך להסתכל רק על הקשקשת ורק על הקשקשת. עונה הגמרא, "יגדיל תורה". ורוב המפרשים לא מבינים, זו גמרא מאוד קשה. מה פירוש "יגדיל תורה ויאדיר"? אתה לומד עוד סימן שלא עושה כלום. אז מה זה אומר בכלל?

אז הרב ראבינוביץ' כאן בצד של הרמב"ם אומר יפה מאוד. עם זה גם באים לענות על עוד קושיה שדיוקים אחרים ראיתי אנשים מדברים על הרמב"ם. דיברו כמה פעמים על השאלה האם החשבונו של קידוש החודש הם בתורה, או סתם חכמה. אם כן, איני יודע בדיוק מה החלק של תורה וחכמה. והחזון איש אמר שאחרי שהרמב"ם השתמש בזה בספר, נעשה תורה. אם כי הרמב"ם אמר בבירור שהוא למד מהגויים, אבל לא עכשיו אגב. הוא אמר שבעצם זה נלמד, ואם כי הרמב"ם אומר שזה אמת, הוא מדבר על המציאות, הוא לא מדבר על הגוי. דווקא הגוי סיפר לו. בכל מקרה, היו אנשים שמדייקים שאתה רואה דרמה שאומרים על משפטי הראיה יגדיל תורה ויאדיר. מה שלכאורה אדם אמר שזה נוגע רק לתורה, אבל סתם על עובדות מה זה יגדיל תורה ויאדיר. הוא רואה, אלא מאי, זו תורה.

אבל האמת היא דווקא להפך. אומר הרב ראבינוביץ', שלא, הגמרא שאומרת יגדיל תורה ויאדיר על סנפיר וקשקשת, מה זה אומר? זו לא הלכה, זה דווקא להפך. ההלכה נוגעת רק לקשקשת. אם תורה פירושה הלכה שצריך לנהוג לפיה, לא נוגע לא בני מזרח ולא הסנפיר, אף פעם לא נוגע. אלא מה? במציאות זה נוגע. למה? כי מזה שבתורה כתוב סנפיר וקשקשת, לומדים קצת מדע, לומדים שכל דג עם קשקשת יש לו גם סנפיר. כך קיבלה הגמרא וראתה, יוצא שהתורה מספרת לך סתם דבר חשוב מעולמו של הקב"ה, שדגים שהם כשרים יש להם קשקשת וסנפיר. אם כי אם אתה רוצה לדעת אם דג כשר להלכה, אתה לא צריך להסתכל על הסנפיר. אבל דווקא, התורה אומרת, התורה לא אומרת סימן להלכה, התורה אומרת עובדה שכל הדגים הכשרים יש להם שניהם.

ואתו דבר אומר הרמב"ם כאן, אני אומר לך עובדה, תתרחב שתבין טוב יותר את עולמו של הקב"ה, כך עובד מזרח ומערב. אם כי אם אתה רוצה לדעת אם זה ראש חודש, לא יעזור שום דבר, כי אתה צריך בכל מקרה לשאול את בית הדין של ארץ ישראל.

המשל של סימני דגים: תורה שמלמדת אותנו עובדות על הבריאה

יוצא שהתורה מספרת לך סתם דבר חשוב כזה מעולמו של הקב"ה, שדגים שהם כשרים יש להם קשקשת וסנפיר, אם כי אם אתה רוצה לדעת אם דג כשר להלכה, אתה לא צריך להסתכל על הסנפיר.

אבל דווקא, התורה אומרת, התורה לא אומרת סימן להלכה, התורה אומרת עובדה, שכל הדגים הכשרים יש להם שניהם.

ואתו דבר אומר הרמב"ם, אומר לך עובדה, תתרחב שתבין טוב יותר את עולמו של הקב"ה, שכן עובד מזרח ומערב. אם כי אם אתה רוצה לדעת אם זה ראש חודש, לא יעזור שום דבר, כי אתה צריך בכל מקרה לשאול את בית הדין של ארץ ישראל.

רבי חנניא בן עקשיא — להגדיל תורה ומצוות

הרי רבי חנניא בן עקשיא שאומר, רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה, שיהיה יותר תורה, אפילו מה שלא חשוב לדעת.

אבל שם הוא מתכוון כן, עושים מצוות. הוא אומר תורה ומצוות, יש הסבר על זה. זאת אומרת להפך, שם אומרים שיש יותר דברים שיעשו, אם כי אולי היה מספיק קצת פחות מצוות.

אבל רבי חנניא לא מדבר על מצוות שאין נוגע למעשה. להפך, יש מעשים שאינם נוגעים לתיאוריה, אבל הרבה להם תורה פירושו יותר תורה ממה שהיה מספיק. תורה ומצוות, עושים שניהם.

זה דבר אחר, כי שם מדברים על פעולות, עושים יותר מצוות מכמה שהשכל היה מחייב. זה הדבר, מקבלים יותר שכן.

אומר הרמב"ם ש"יתבאר" פירושו נתבאר, כן? התברר "מספרי חשבונו" התקופות והגמטריאות". שמה?

הלכה יח — "מכוונות כנגדן" = 35 מעלות צפון

אומר הרמב"ם, "בכל המדינות שהן במזרח ומכוונות". מה פירוש מכוונות? "כגון שהיו נטויות לצפון העולם שלשים וחמש מעלות", זאת אומרת 35 מקו המשווה, כן? וזה כמה גבוה ארץ ישראל לגבי צד צפון. "אבל אם היו נטויות לצפון יותר מזה או פחות, משפטים אחרים יש להם, ואינן מכוונות כנגד ארץ ישראל."

נראה שרוב הארצות הן ברוחב, בקו ה... כן, הרבה מאוד ארצות, באזור הזה איפה שרוב האנשים גרים. כי גבוה יותר מזה קר ומתחת לזה חם, והרוחב הוא איפה שעיקר הארצות. למטה לא קר, למטה חם. להפך, זה יותר חם. הקצוות קרים והאמצע חם.

אז בכל מקרה, הרבה ארצות הן בערך על זה. אמריקה קצת יותר גבוה בדרך כלל. בקיצור, אנחנו צריכים לדעת בדיוק איפה אנחנו, ולפי זה יוצא.

הלכה יט — "להגדיל תורה ולהאדירה"

דברי הרמב"ם

עכשיו אומר הרמב"ם, אל תחשוב שאמרתי לך איזו נפקא מינה להלכה במה שאמרתי לך עכשיו על הארצות האחרות. "דברים אלו שביארנו באור המזרח והמערב אינו אלא להגיד כל משפטי הראיה", שתדע את כל הכללים, לא הלכות, כל הכללים של ראייה. למה אני אומר את זה? "להגדיל תורה ולהאדירה". סתם שתדע יותר דברים, שתרחיב את התורה, שתחזק את התורה. "לא שיהיו בני מזרח ובני מערב סומכין על ראיית הירח או תועיל להם כלום". לא שהאנשים שגרים במזרח או במערב של ארץ ישראל יכולים לסמוך על ראיית הירח שלהם, או תועיל להם כלום, או שזה יעזור להם בכלל. "אלא לעולם אין סומכין אלא על קידוש בית דין שבארץ ישראל כמו שבארנו במקומו" — תמיד סומכים על מה שבית הדין מקדש. אלא למה אמרתי את זה? כדי להגדיל תורה ולהאדירה, שיהיה לך עוד מידע מעניין בהלכות קידוש החודש ובכל המדע של איך רואים את הלבנה.

דיון: למה אי אפשר להשתמש בראייה בארצות מזרח כסימן?

אלא לעולם, כן. זה מעניין, כי אולי היה אפשר לחשוב שאם יש דרך שרואים אותו בוודאי, למשל, הוא אומר שאם נראה במדינות מזרחיות, יודעים בוודאי שראו אותו בארץ ישראל. למה לא יכול יהודי במזרח לומר, "אה, אני רואה את הלבנה, אני חושב כל שכן שבית הדין בארץ ישראל ראה אותו, ממילא בוודאי קידשו אותו, ממילא אני יכול לדעת"? כמו סימן, לא כסיבה. למה לא אוכל להשתמש כסימן שבית הדין בארץ ישראל קידש את הלבנה?

זה לא סימן מספיק טוב, כי הרמב"ם אמר שיכולות להיות עוד סיבות למה לא רואים אותו בארץ. אם היה מספיק ברור, יכול להיות. בבבל אנשים יוכלו לדעת, "אה, אני יודע שעכשיו קידשו". אבל לא רואים כך. רואים ששלחו שליחים וכדומה, היו צריכים בפועל לשמוע שבית הדין קידש.

לא, טוב. זה מה שאני שואל. זה טוב מאוד, וזה מעניין מאוד מה שהרמב"ם אומר. יכול להיות שזה מה שהוא מתכוון "להגדיל תורה ולהאדירה", כמו כשמביאים את ההוה אמינא, לא כי המסקנה היא כך, אלא הוא אומר, "כי זו הייתה הוה אמינא טובה, אני מביא את זה". לא לא, הוא לא מתכוון לזה, הוא מתכוון בבירור, "להגדיל תורה ולהאדירה", שידעו, בעצם, מדברים על הכלל, איך זה עובד, שכלל שיותר מזרחה נעשה קטן יותר וככל שיותר מערבה נעשה גדול יותר. זה יותר טוב הנושא שהוא לימד אותנו.

חידושו של הרב ראבינוביץ' — מקבילה לסנפיר וקשקשת (חולין)

ובוודאי, המפרשים מביאים שהלשון "יגדיל תורה ויאדיר" עומדת בגמרא בחולין לגבי הנושא של סימני טהרה של דגים. בתורה כתוב שלדגים יש שני סימנים, סנפיר וקשקשת. אבל הגמרא אומרת שהמציאות היא שכל דג שיש לו קשקשת יש לו גם סנפיר, להפך לא. ממילא יוצא שזה מאוד דומה לכאן. אם רואים את הלבנה במזרח יודעים שבישראל, אבל אם לא רואים, אין זו

ההבדל: להגדיל תורה — לא להגדיל מצוה

כאן כתוב להפך, שהענין של הבנה ברורה גדול יותר מהמצווה. להלכה למעשה לא נוגעים הדברים, אבל כדי להבין את העולם זה כן נוגע. זאת אומרת **להגדיל תורה**, הוא לא אומר להגדיל מצוה, יש ענין של לימוד, תיאורטית איך העולם עובד, אפילו אם זה לא נוגע למעשה. זה לכאורה הנושא של מה שלמדנו, שיש מצווה להסתכל בערך הבא. כי זו המציאות, לא שזו הלכה משפטית.

הפרדוקס בשיטת הרמב"ם: חכמה שמצומצמת להלכה, אבל פורצת את הגבולות

זאת אומרת, אם כי כאן זה כמו היוצא מן הכלל של כל הרמב"ם, למדתם, הרי יש כאן פרדוקס שלם שאנחנו לומדים כאן.

מצד אחד: הרמב"ם מצומצם להלכה

מצד אחד להלכה, זאת אומרת, בזמן הזה בוודאי לא נוגעים כל החשבונות האלה. אוקיי, בית הדין נוגע, אז במובן מסוים כל ההלכות האלה נוגעות למעשה, ובמובן מסוים גם הרמב"ם מקצר, הוא לא אומר את כל התיאוריות של הכל, אלא כמה שנוגע לחשבון הראייה, אז הוא כן מצומצם להלכה.

מצד שני: הרמב"ם כותב מצד החכמה

מצד שני, הרמב"ם אמר בבירור בתחילת פרק י"א, שהוא אומר את זה רק כי הוא יודע שמי שלבו טועה ולדעת החכמות, הוא מתעניין במה בית הדין חשב.

יוצא שזה כן מצד החכמה שבו, אלא החכמה שמצומצמת למה שנוגע, כי הוא יכול לכתוב את כל החכמות בספרו, ספר ענק, איני יודע, משהו כזה.

הפריצה: מחוץ לגבול הנצרך להלכה

אבל כאן אתה רואה כן שהרמב"ם פעם אחת פרץ את החכמה מגבול הנצרך להלכה. זאת אומרת, הוא אומר את החכמה, כן, זה גם מחוץ לגבול ארץ ישראל, הוא אומר את החכמה, אם כי זה לא נוגע, כי באמת כל הסיבה שלו לכתוב הייתה **יגדיל תורה ויאדיר**.

מעניין, כן.

סיום: זיהוי הפרק

אז זה הפרק, איך קוראים לו? פרק י"ח. י"ז. י"ח. פרק י"ח, כן, כן. אוקיי.